

ОСВІТНІЙ ФАКТОР

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ
№1(9), 2024

Засновник громадська організація «Спілка освітян України»

Головний редактор, науковий консультант, доктор педагогічних наук
Вербицький В.В.

Літературний редактор, коректор
Петлицька В.П.

Редакційна колегія

Безусько А.Г., кандидат біологічних наук, доцент;
Бех І.Д., академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
Бордюг Н.С., доктор педагогічних наук, професор;
Вербицька О.В., методист НЕНЦ, Заслужений працівник освіти України
Драган О.А., методист в/к НЕНЦ;
Захарченко Г.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Кацурак В.П., заступник директора з навчально-виховної роботи НЕНЦ;
Кириченко В.І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Корнієнко А.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Костенко С.О., доктор біологічних наук, доцент;
Лещенко М. П., доктор педагогічних наук, професор;
Мачуський В.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Медведева Т.В., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;
Педан Ю.Ф., директор Дніпропетровського обласного еколого-натуралістичного центру;
Петлицька В.П., методист НЕНЦ;
Первушевська І.О., Заслужений працівник освіти України;
Просіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Сапіга Ю.С., директор БО «Грін Крос Україна»;
Семенченко Н.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Цюнь Л.О., методист в/к НЕНЦ;
Шкільна І.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Щепкін Є.Ю., методист НЕНЦ.

Журнал можна передплатити, придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Реєстраційне свідоцтво КВ №25077-15017Р від 23.12.2021

Виходить з 2022 р.

Підписний індекс 76964

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.

Статті журналу відтворено з авторських оригіналів. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори статей.

Адреса редакції: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260. Тел. 430-0064, 430-2222
<https://nenc.gov.ua>, E-mail: nenc@nenc.gov.ua

Надруковано в ТОВ «НВП «Інтерсервіс».
Підготовлено до друку 24.02.2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПЕДАГОГІЧНІ НАПРАЦЮВАННЯ

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ СЕРЕД ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ (МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕД ЮНИХ ПАТРІОТІВ)	
Вербицький В.В.	4
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	
Ковальчук Н.Ю.	7
ПЕРЕВАГИ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
Довгорука Л.П.	10
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ШКОЛЯРІВ НА БАЗІ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	
Коренева Ж., Галюткіна В., Овчаренко Г.	12
ПРОВЕДЕННЯ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ «ПАРОСТОК» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	
Марченко Ю.	15
SOFT SKILLS В ПОЗАШКІЛЛІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ	
Масютіна М.Е.	17
УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГІВ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	
Коротка Т.О.	19
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Трегубова Л.	21

РОЗДІЛ II. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ПРОГРАМА «ЕКОЛОГІЧНИМИ СТЕЖКАМИ РІДНОЇ УКРАЇНИ» ЯК ПРИКЛАД ПРАКТИЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОСВІДОМОСТІ ТА ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	
Войтенко О.	23
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ – 5» В УМОВАХ РОБОТИ ОСВІТНЬО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПУНКТИВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	
Летенко О.О.	25

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ Фурманець Л.В., Богомолова О.А.	30
ВИХОВАННЯ ДИТИНИ З ООП ПІД ЧАС ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ Звекова В.К.	35
КЕЙС ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ Поліщук О.Д., Самолук Н.О.	37
ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ Романюк Т.М., Штундер С.М.	40
ІНТЕРКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ Чурса І.Д.	44

РОЗДІЛ III. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ Загоруйко О.І., Карчевська Л.	52
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА Тарасюк М.С.	56

РОЗДІЛ IV. STEM-ОСВІТА

STEM-ПІДХІД У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ Сподарик С., Горбачук Т.	62
--	----

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ СЕРЕД ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ (методичні поради щодо організації волонтерської діяльності серед юних патріотів)

*Вербицький В.В.,
доктор педагогічних наук,
професор, директор Національного еколого-натуралістичного центру
учнівської молоді МОН України*

Волонтерський рух – це добровільна діяльність волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, котрі перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Поряд із дорослими українцями-патріотами, які з початком війни підтримують українську армію, не відстають і діти-волонтери.

Дитячий волонтерський рух ґрунтується на таких засадах як добровільність та доброзичливість; гуманність та гідність. Мета волонтерського руху – прищеплення у дітей загальнолюдських цінностей: доброти, співчуття, поваги, толерантності, готовності прийти на допомогу; сприяння у вирішенні термінових проблемних ситуацій щодо психологічної та моральної допомоги хворим дітям та людям похилого віку; допомога ветеранам війни; вирішення екологічних проблем та допомога тваринам у скрутний час.

Важливий фактор – об'єднання роботи дітей спільно з їх батьками, родичами, братами, сестрами, вчителями, вихователями. Спільність має фактор реабілітаційний в умовах війни. Одна родина, сім'я, одне бажання працювати на мир, на злагоду, на перемогу спільно. Це мають бути створені певні об'єднання «Родинна школа волонтерів» або «Юні госпітальєри». Головне бажання педагогів, батьків, дітей, об'єднатись і працювати за своїм планом – бажань на спільну благодійну справу.

Виникає потреба сформувати у молоді активну життєву позицію, лідерські якості, підготувати її до демократичного управління суспільством.

Адже, слово «волонтер» з латинського перекладається як «доброволець», у сфері соціальної, гуманітарної, екологічної допомоги.

Юннати – волонтери різних поколінь залучаються з метою захисту довкілля в контексті сталого розвитку держави, допомога друзям, воїнам, сусідам, допомога домашнім тваринам. Наразі працівники закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку спільно зі здобувачами освіти та їх батьками постійно плетуть захисні сітки для воєнної техніки ЗСУ та створюють волонтерські штаби, організовують зоохостели та фітохостели на базі своїх закладів, міні притулки для загублених тварин, розробляють нові екологічні проекти щодо захисту нашої країни, приймають участь у посадці плодівих садів, захисних лісосмуг, уквітчують парки, сквери, висаджують квітники, уквітчуючи всі регіони України.

Завдання юннатів-волонтерів є оволодіння життєвими навичками щодо зміцнення власного фізичного, психічного, духовного здоров'я, формування в учнів і батьків екологічно-доцільної поведінки, відповідальності за власне життя, за життя і здоров'я оточуючих, оволодіння навичками безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях та надання допомоги нужденним.

Великий внесок у цю важливу справу волонтерської роботи має зробити творча молодь, яку необхідно завчасно готувати до творчої (волонтерської) справи з урахуванням обставин воєнного і повоєнного стану. Необхідно задіяти всі наявні і досі незадіяні можливості еколого-натуралістичних закладів позашкільної освіти України, які мають потужну матеріально-технічну базу: навчально-дослідні земельні ділянки, плодіві сади, плодово-ягідні розсадки, дитячі ботанічні сади, пасіки, кролеферми, учнівські ферми, теплиці, парники, що складають пристойний

ресурс для виробництва сільськогосподарської продукції.

Треба зазначити, що контингент дітей, здатних до волонтерської діяльності в умовах воєнного та повоєнного стану потребує великої уваги і допомоги з боку педагогів та психологів. Все це має бути вивчене, проаналізоване, і на цій основі знайдені адекватні форми та методи практичної допомоги за умов забезпечення педагогами всебічного розвитку молоді.

Головна мета психологів, екологів, соціологів, педагогів, вихователів – визначити головні орієнтири та шляхи перебудови

позашкільної діяльності в напрямі розвитку творчої особистості. Піклування про дітей і підлітків, які потерпають від наслідків війни та інших негативних факторів. На цій основі визначаються шляхи волонтерської діяльності в умовах позашкільної навчально-виховної роботи.

Прикладом може бути створення нових форм роботи з дітьми та їх батьками. А саме:

- Об'єднання «Родинна школа волонтерів»
- Гурток «Юних госпітальєрів»
- Клуб «Юнатів-волонтерів»

Кінцевий результат волонтерської роботи:

Виховання компетентної особистості готує брати на себе відповідальність і опікуватись тими хто потребує допомоги.	Володіти собою, розумітися з іншими, ділитися душевним теплом.
Алгоритм поведінки в надзвичайних ситуаціях, що загрожують безпеці громадянина і суспільства.	Захист, порятунок, допомога.
Виховання екологічно-свідомої особистості	Екологічно-доцільна поведінка. Покращення стану довкілля. Практичні дії.
Виховання толерантності до оточуючих. В чому полягає милосердя?	Допомога дітям-сиротам.
Зустріч з ветеранами, виступ перед ними.	Виготовлення плакатів, листівок,
Сміття в місті. Як можна покращити ситуацію.	Акції в школі, закладі, мікрорайоні. Практичні дії «За чисте довкілля».
Правила позитивного спілкування.	Зустріч з ветеранами, дітьми-сиротами.
Значення води в природі та житті людини.	Акція «Економимо воду».
Проблеми навколишнього середовища.	Робота на пришкольній території, навчально-дослідних ділянках. Благоустрій.
Підготовка волонтерів для проведення акцій.	Практична робота: посадити, виростити сад, ліс, квітник.
Сімейна реабілітація.	Спілкування через народне мистецтво. Майстер-класи з декоративно-прикладного мистецтва.
Мистецтво спілкуватись.	Подарунок в сім'ю.
Створення нових об'єднань для сім'ї.	«Родинна школа волонтерів».
Підготовка до дня захисника вітчизни.	Виготовлення листівок, подарунків захисникам вітчизни.
Права дитини. Конвенція про права дитини.	Випуск газети, інформаційних повідомлень.
«Доброта рятує світ»	Допомога особам з вадами здоров'я, особам з інвалідністю.
Екологія рослинного світу	Акція «Замість ялинки – зимовий букет».

«Хвороби брудних рук вдома і в школі»	Підготовка волонтерів до акції «Чисті руки»
Екологічний проект «Подаруй життя планеті»	Закладка нових алей, альтанок, клумб.
Трудова акція «Турбота тобі, рідна моя Україно!».	Практична природоохоронна робота. Закладка шкілок, розсадників, благоустрій території.
Загальнонаціональний флешмоб «Сади для перемоги»	Посадка саду, підрізка дерев та кущів, благоустрій території.
Вирощування картоплі на опалому листі	Висадка картоплі
Теплі грядки Розума.	Виробництво овочів, грибів, вітамінної продукції, зелених конвеєрів.
«Шкільний сад» «Юннатівський сад» «Скарбниця здоров'я»	Вирощування фруктів, лікарської сировини.
Кролівництво в умовах закладу освіти «Бджільництво» «Перепільництво»	Виробництво м'ясної продукції. Готова продукція для споживання.

Залучення дітей до спільної національної справи додає особистої (особистісної) впевненості, формує патріотичні почуття, дозволяє відчувати себе справжнім українцем!

По можливості залучайте дітей до волонтерської допомоги, спрямованої на підсилення України і кожного українця.

Все для України, все для Перемоги, все для найкращого майбутнього!

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Ковальчук Н.Ю.,

*вчитель англійської та німецької мов,
спеціаліст I категорії
Судилківського ліцею Хмельницької області*

У статті проаналізовано зміст поняття «професійна компетентність педагога» та висвітлено шляхи розвитку професіоналізму вчителя.

Ключові слова: педагогічна діяльність; професійне зростання; професійна компетентність; професіоналізм; Державний стандарт освіти.

Професія вчителя одна з найвідповідальніших професій. Можна сказати, що вчитель створює майбутнє країни, тому що від його праці багато в чому залежить різнобічність розвитку знань молодого покоління, його переконання, світогляд та моральні якості.

Зважаючи на сучасні виклики, необхідне усвідомлення такого феномену, як «професійна компетентність учителя», адже конкурентоспроможним може бути саме сучасний, грамотний, умотивований, сертифікований педагог. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямів реформування освіти.

Останнім часом проблема професійності вчителя перебуває в центрі уваги дослідників. Над дослідженням даної проблеми працювали такі учені як: В. Адольф, Ю. Варданян, І. Зязюн, І. Колесникова, А. Макарова, А. Щербаков, Ш. Амонашвілі, М. Коломієць, О. Бердичевський та інші.

На думку В. Адольфа, компетентний педагог – це такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-якого предмета шкільного курсу навчання. Ш. Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність як творчий процес.

У статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» сказано про підвищення кваліфікації педагогічних працівників так: 1. Кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію відповідно до Закону України «Про освіту» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Кожному педагогічному працівникові гарантується право підвищувати кваліфікацію в комунальному закладі післядипломної освіти, розташованому на

території відповідної (за місцем проживання такого педагогічного працівника) області, Автономної Республіки Крим, міста Києва чи Севастополя, що не обмежує його право обрати іншого суб'єкта освітньої діяльності для підвищення своєї кваліфікації. 2. Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не може бути меншою за 150 годин, з яких не менше 10 відсотків загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами. [1].

Один із дев'яти ключових компонентів формули Нової школи – «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно» (Концепція «Нова Українська школа», 2016 р.).

Отже, вищим компонентом особистості є його професійна компетентність.

Професійна компетентність педагога – це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Професійну компетентність потрібно постійно розвивати й удосконалювати. Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм. Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність – розглядаються в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до педагога і його підготовки.

Професійне зростання, підвищення кваліфікації педагога – безперервний процес. І це не лише навчання на курсах підвищення кваліфікації. Процес підвищення кваліфікації педагога не обмежується якоюсь однією формою. Це також участь у тренінгах, конференціях, курсах, семінарах, вебінарах.

Оновлення змісту освіти, робота за новим

Державним стандартом освіти вимагає пошуку нових форм підвищення фахового рівня педагогів. Найважливішою ланкою, від якої залежить успіх реалізації завдань Державного стандарту, є ефективна праця вчителя на основі створення портфоліо, яке відобразатиме його власні ідеї, підходи і технології, професійну діяльність, у процесі якої проходить самооцінювання та сприйняття необхідності саморозвитку.

Управління навчально-виховним процесом та підвищення фахового рівня педагогів здійснюється у контексті вимог Державного стандарту освіти та охоплює два аспекти – загальнопедагогічний (зокрема дидактичний) та методичний. Загальнопедагогічний аспект передбачає розкриття таких питань: Державний стандарт освіти як нормативний документ, компетентнісний підхід у початковій, базовій та повній середній освіті, особливості оцінювання навчальних досягнень школярів, варіативність навчальної літератури школярів.

Зазначений документ націлює на посилення результативної складової навчального процесу, що знаходить своє відображення у навчальних досягненнях школярів, які представлені через спеціальні новоутворення – компетентності.

Компетентності у свою чергу поділяються на предметні, міжпредметні (загальнопредметні) та ключові. Предметні компетентності забезпечують засоби конкретного навчального предмета і визначають на основі вимог до навчальних досягнень учнів, які зазначені в навчальних програмах. Міжпредметні компетентності формують у взаємозв'язку змісту і методик предметів однієї чи кількох освітніх галузей. На думку відомого дидакта початкової освіти О.Я. Савченко, ключові компетентності є наскрізними інтегрованими утвореннями, які формують засобами всіх предметів у взаємозв'язку урочної та позаурочної роботи, у взаємодії із соціумом [Савченко, 2001, с. 3]. Зазначимо, що у Державному стандарті початкової загальної освіти серед ключових компетентностей наведено такі: вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна та компетентність з інформаційно-комунікаційних технологій [2, с.5].

Уміння вчитися розглядаємо як ключову компетентність початкової загальної освіти, яка охоплює змістовий (знання про культуру

розумової праці, про змістову основу загальнонавчальних умінь і навичок та про вміння вчитися як інформаційну цінність), мотиваційний (усвідомлення значущості знань, наявність стійкого інтересу до навчання) та процесуальний (вміння організувати робоче місце; планувати навчальну діяльність; працювати з підручником; аналізувати, порівнювати, узагальнювати; здійснювати само- і взаємоконтроль) компоненти і формується в цілісному навчально-виховному процесі початкової школи.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти також ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти. При цьому особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей. До ключових компетентностей належить вміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) — комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Висновки

Отже, сучасний вчитель, який виховує покоління інноваторів, патріотів, покоління, яке житиме у глобалізованому світі повинен бути тренером, ментором, новатором, тим хто допомагає зростати у навчанні, а не засобом передачі знань, повинен володіти та розвивати свою професійну компетентність.

Тому про педагога як фахівця судять за рівнем сформованості у нього професійної компетентності □ інтегральної якості особистості, що має зазначені складові й дозволяє фахівцеві найбільш ефективно та якісно здійснювати професійну діяльність, а також сприяє його саморозвитку і самовдосконаленню.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Практика управління закладом освіти: Щомісячний спец. журнал. – Спецвипуск. – 2012. – С.1–33.

3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти. – 2012. – №4–5. – С. 3–37

4. Савченко О.А. Удосконалення професійної підготовки вчителів початкових класів / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 3.

ПЕРЕВАГИ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Довгорул Лариса Петрівна

*КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж» ЧОР, м. Новгород-Сіверський
викладач іноземної мови та іноземної мови за професійним спрямуванням,
викладач-методист, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»*

Ключові слова: діалогічне мовлення, освітній процес, комунікативні навички, креативна особистість.

Оновлення змісту сучасної вищої освіти супроводжується впровадженням ефективних навчальних технологій. Пошук і знаходження засобів, що забезпечують успішність та якість мовної діяльності студентів, формування особистості нового типу, здатної до креативної діяльності, щільно пов'язані з основними питаннями дидактики, педагогічної психології, міжкультурної комунікації та виходять на першочерговий план.

Вступ

Актуальність даної теми полягає в тому, що використання діалогічного мовлення в процесі вивчення англійської мови дозволяє студентам не тільки краще засвоїти теоретичні знання та вміло застосовувати їх в практичній діяльності, а й також сприяє формуванню комунікативних, творчих та конкурентоспроможних особистостей майбутніх фахівців, що є досить необхідним на сучасному етапі реформування вищої освіти. Мета дослідження: розкрити переваги та важливість діалогічного мовлення в процесі вивчення англійської мови. [6, 15–22; 8]

Матеріали та методи

Вивчаючи англійську мову в парі, студенти переживають позитивні емоції та розуміють, що вони не самотні; відчувають, що потрібні партнерам; розуміють, що результат діяльності пари залежить від зусиль обох; знають, що розвиваються та набувають нових знань. Все це спонукає студентів до більш повного розкриття своїх потенціальних можливостей. [1, 7–9]

Відомо, що людина і соціум – поняття нероздільні, тому робота в парі робиться краще. В народі є безліч приказок на цю тему: «Одна голова добре, а дві – краще», «Один дуб у полі – не ліс», «Одна квітка не робить вінка», «В гурті і пісня в лад іде». Саме тому, вивчаючи англійську мову в парі, студенти мають чудову можливість прослухати свого партнера, проговорити разом певні

елементи мови та програти в життєвих ситуаціях подані завдання і як результат – здобути комунікативні навички та вміння. [2, 2–6] Працюючи разом, студентам легше здолати мовні труднощі та перешкоди; вони не бояться демонструвати результати своєї діяльності перед публікою. Навчаючись же індивідуально, студенти втрачають можливість похизуватися своїми досягненнями перед товаришами, вступити у захоплюючий диспут задля відстоювання своєї точки зору на певну проблему. [5, 68–80]

Питанню компетенції викладача в парній роботі зі студентами приділяється особлива увага. Викладач організовує, спрямовує та керує роботою навчальних пар. [4] Повноцінна діалогічна робота студентів на занятті залежить від професійних вмінь та навичок викладача, який зобов'язаний забезпечити доброзичливу атмосферу, завжди уважно підходити до створення пар, постійно враховувати індивідуальні особливості та інтереси студентів, раціонально розподіляти час на виконання завдань, розуміти психологічні перепони до навчання студентів і з радістю допомагати подолати їм ці бар'єри. [3; 7, 23–26]

Об'єкт дослідження – процес вивчення англійської мови.

Суб'єкт дослідження – діалогічне мовлення.

Матеріали та методи дослідження:

- опрацювання наукових джерел інформації;
- робота з психолога – педагогічною та методичною літературою;
- систематизація та узагальнення;
- опитування студентів КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж» ЧОР про переваги діалогічного мовлення щодо вивчення англійської мови;
- опитування викладачів англійської мови навчального закладу про необхідність використання діалогічних методів навчання в навчальному процесі;

Практична цінність роботи

Діалогічне мовлення, як інтерактивне навчання, є спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, яка створює комфортні умови щодо вивчення англійської мови, при яких студент відчуває свою успішність, свою інтелектуальну заможність, що робить продуктивним сам процес навчання та надає можливість кожному індивідові повністю розкрити себе, свої задатки, розвивати творчі здібності і самовдосконалюватися як особистість.

Висновки та результати

Навчальний процес збагачується інноваційними технологіями та прийомами, завдяки яким студент стає активним учасником процесу навчання. І саме діалогічне мовлення вважається найперспективнішим та інтерактивним методом в процесі вивчення англійської мови, бо дозволяє створити умови, за яких студенти не лише поглиблюють свої знання та проявляють пізнавальну активність, а й також виражають свою власну індивідуальність, суб'єктність та соціальну активність.

Список використаних джерел

1. Близнюк О.І., Панова Л.С. «Організація парної роботи учнів на уроках англійської мови з основою на зображальну наочність // Іноз. Мова. – 2001.

2. Короненко Г.А. Розвиток навичок діалогічного мовлення на уроках англійської мови// Англійська мова та література, 2009. – №25. – с.2–6.

3. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій:[навч.метод. Посібник для студ. Мовних спец. Осв.– каліф.Рівня «магістр»]/ Бігіч О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за ред..С.Ю.Ніколаєвої – К.: Ленвіт,2011.– 344с.

4. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник:.– К.: Ленвіт, 2008.– 285 с.

5. Панова Л.С. Методика навчання іноземній мові в школі: Навчально – методичний посібник для студентів факультету іноземних мов. – Видання 2 –ге, переробл. та допов. – Ніжин: Видавництво НДПУ ім. Миколя Гоголя,2004. – 149с.

6. Черниш В.В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні / Валентина Василівна Черниш //Іноземні мови. – 2011. – № 3. – С. 15–22.

7. Шекеряк Т.Ю. Рольова гра// Англійська мова та література, 2007 – №9.

8. Шляхи навчання діалогічного мовлення[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://referatss.com.ua/work/shljahi-navchannja-dialogichnogo-movlennja/>, вільний. – Назва з екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ШКОЛЯРІВ НА БАЗІ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Жанна КОРЕНЄВА,

канд. вет. наук, доцент, завідувач кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії ОДАУ

Валентина ГАЛЮТКІНА,

заступник директора з еколого-натуралістичного підрозділу Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти і виховання

Ганна ОБЧАРЕНКО,

канд. мед. наук, асистент кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії ОДАУ

Актуальність теми. Сьогодні українська освіта відчуває системне реформування, що обумовлено новими законами України про освіту. Освіта зараз потребує педагогів високої фахової кваліфікації, здатних критичної оцінки і творчого перетворення освітньої діяльності. Модель педагога сьогодення – готовність до нових ідей, постійного навчання та творчого пошуку. Більшість педагогів розуміють, що ці якості формуються тільки завдяки педагогічній практиці та постійного професійного саморозвитку.

Основним і актуальним завданням сучасної освіти є підвищення зацікавленості учнів навчанням та спонукання їх до творчості. Одним із провідних шляхів реалізації накреслених завдань є організація науково-дослідної діяльності не тільки студентів в умовах закладах вищої освіти, а й школярів загальноосвітніх навчальних закладів.[1–6]

Власні дослідження. Саме для вирішення цих питань між Одеським державним аграрним університетом і Одеським обласним гуманітарним центром позашкільної освіти і виховання заключено угоду про спільну діяльність у позашкільному навчанні і вихованні учнівської молоді за інтересами у позачурочний час.

У розвитку наукових здібностей учнів велику роль відіграє підготовка науково-дослідницьких робіт для участі в конкурсах НЕНЦ. Саме факультетські музеї, лабораторії та клініка ветеринарної медицини є полігонами для виконання науково-дослідних робіт молодих науковців. Викладачі Одеського державного аграрного університету надають консультативну допомогу школярам у виконанні наукових робіт такого рівня, розуміючи,

що захист конкурсних наукових робіт учнями забезпечить інтелектуальний розвиток молоді та самовизначення у майбутній професії, що в більшості випадків має зв'язок з нашим університетом. Крім того, спілкування з науковцями ОДАУ сприяє розвитку творчої діяльності учнів, позитивно впливає на навчання в школі. Під час виконання конкурсної наукової роботи учні активно і захоплено працюють, активно шукають відповіді на поставлені питання.

Позитивно впливають на пізнавальний інтерес, мислення, уяву, пам'ять, увагу учнів і участь у різноманітних конкурсах, які організують Одеський обласний гуманітарний центр позашкільної освіти і виховання.

Так у 2022–2023 навчальному році на базі кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії ОДАУ виконано низку наукових проектів вихованцями гуртка «Юний науковець з основами ветеринарної медицини»:

– Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку – командний проект Єлизавети ЖУНЬКО та Олександра ЖУНЬКО «Від виробника – до споживачів» в категорії «Охорона здоров'я» відзначено дипломом I ступеня.

– Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді «Дотик природи 2022» – проект Ангеліни САДОМИ «Моніторинг захворювань плазунів в умовах сучасних міст» в категорії «Зоологія» відзначено дипломом III ступеня.

– Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників проект Алевтини ВОЛОКОВОЇ «Вплив біологічно-активних речовин рослин

(TARAXACUM OFFICINALE TA CALENDULA OFFICINALIS) на продуктивність перепелів» в категорії «Тваринництво» відзначено дипломом I ступеня.

Щомісячно вихованці гуртка «Юний науковець з основами ветеринарної медицини» запрошуються на засідання наукового студентського гуртка «VET» факультету ветеринарної медицини ОДАУ де практикується залучення школярів до обговорення цікавих для них питань. Спільні засідання молодих науковців розвивають мислення, логіку, вчать постановці цілей, завдань і пошуку способів їх досягнення з освоєнням різних методів. Готуючись до спільних засідань школярі починають стежити за новинками літератури, намагаються бути в курсі змін.

Крім конкурсів, стимулюють творчий розвиток школярів й інші різноманітні форми роботи: проведення екскурсій, хакатони, круглі столи та вікторини, різноманітні квести. Саме залучення учнів до таких університетських заходів сприяє розкриттю творчого потенціалу учнів та спонукає до подальшого творчого й особистісного зростання, а головне дає можливість презентувати результати своєї пошукової роботи, відкриває нові можливості для самореалізації, уселяє віру в себе.

24 травня 2023 року вихованці гуртків вищого рівня Еколого-натуралістичного підрозділу взяли участь у справжньому гістологічному Веб-квесті у жанрі Horror. Квест підготувала Ганна ОВЧАРЕНКО, канд. мед. наук, асистент кафедри нормальної і патологічної морфології ФВМ ОДАУ. В заході взяли участь гуртки: «Юний науковець (екологічний напрям)» керівник Оксана БЕРДНІКОВА; «Юний науковець (екологічний напрям)» керівник Олександр ЗАДЕРЕЙ; «Юний науковець (екологічний напрям, з елементами STEM освіти)» керівник Володимир НЕМЕРЦАЛОВ; «Юний науковець (з основами ветеринарної медицини)» керівник Жанна КОРЕНЄВА; «Юний еколог-дослідник» керівник Олена ОЖОВАН; «Юний науковець (екологічний напрям)» керівник Надія ВОЗНЯК. Було цікаво і наші вихованці заповнили свої перші залікові книжки. Квест спонукав молодих науковців не тільки вдало оперувати здобутими знаннями, а й з цікавістю та задоволенням провести час.

26 квітня 2023 року на базі факультету ветеринарної медицини ОДАУ відбувся

Круглий стіл присвячений 37-мій річниці Чорнобильської катастрофи, яка назавжди розділила життя багатьох людей – ДО та ПІСЛЯ. В заході прийняли участь студенти ФВМ ОДАУ та ДДАЕУ, гуртківці – вихованці Одеського обласного центру позашкільної освіти та виховання, а також школярі та викладачі ЗОШ №26 та Гімназії №105 міста Одеси. Школярі та студенти працювали. Головне наша молодь зрозуміла, що подвиг ліквідаторів назавжди записано до літопису людської мужності, він навечно залишиться у пам'яті українського народу.

19 квітня 2023 року викладачі кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії ФВМ ОДАУ прийняли участь у проведенні розважальної Вікторини «Вусаті та хвостаті» серед вихованців гуртків вищого рівня Еколого – екологічного підрозділу Одеського обласного центру позашкільної освіти та виховання. Добру підготовку до проведення Вікторини забезпечили керівники гуртків – Олександр ЗАДЕРЕЙ, Володимир НЕМЕРЦАЛОВ, Надія ВОЗНЯК, Олена ОЖОВАН, Оксана БЕРДНІКОВА. Учні показали добру підготовку, відмінну ерудицію та активність.

13 квітня 2023 була організована екскурсія по зооанатомічному музею кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії для учнів 7 класу гімназії №105. Учні показали добрі знання з екології та біології, вразила презентація Альони

ХРОМИ на тему «Форми поведінки тварин». Активну участь у співпраці учнів з викладачами ФВМ ОДАУ докладає вчитель гімназії Анжела ГУРІНА.

В свою чергу, я вирішила продовжити наше спілкування і запросила учнів на онлайн-екскурсію по зооанатомічному музею ФВМ ОДАУ. Наша екскурсія відбулася наступного дня, а саме 14 квітня. Питань і вражень від екскурсії було дуже багато.

7 квітня 2023 року вихованці гуртків вищого рівня еколого-натуралістичного підрозділу прийняли участь у проведенні круглого столу «Лікарські рослини – від народної медицини до фітонірингу». Вихованці гуртків дізналися, що лікарські рослини і трави, які вже давно зайняли своє місце в житті людини. Саме цим питанням було присвячено засідання круглого столу, яке організували канд. мед. наук, асистент нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії Ганна

ОВЧАРЕНКО та колеги і студенти з кафедри канд. вет. наук, доцента Марини ЛЕЩЕВОЇ ФВМ ДДАЕУ.

Залучаються до роботи з школярами і студенти науковці гуртка «VET» Так, студентки 2 курсу нашого факультету Єлизавета ЧЕРНІКОВА та Анастасія ОСТРОВСЬКА розповіли вихованцям гуртків «Тварини живого куточка», керівник Людмила ЛУГОВСЬКИХ та «Декоративно-ужиткове мистецтво» керівник Галина МАКСИМЕНКО про становлення лікувальної справи за часів козацької доби. Студентки розповіли гуртківцям про життя козаків, їх вірних друзів коней. Також гуртківці дізналися хто такі чумаки, чабани, бджолярі, а головне кого запорозькі козаки називали коновалами. Діти віддячили за розповідь віршами Тараса Григоровича Шевченка, які вони читали всі разом.

15 березня 2023 року на базі факультету ветеринарної медицини ОДАУ проведено круглий стіл «Еволюція людини». До заходу залучено викладачів та учнів шкіл міста Одеси: Діана ДІЯНОВА, вчитель географії ЗОШ №26 I-III ступенів, Марія ФЕДЧЕНКО, вчитель біології Одеський лицей №50, Євгенія ВИШНЬОВА, вчитель географії ЗОШ №58 I-III ступенів, Ганна ТРИБУНЦОВА, вчитель біології ЗОШ №61 I-III ступенів. Активну участь прийняли учні: Марія АНТОНЮК, Стефанія ПАЩУК, Олег КОСТЮЧЕНКО, Єлизавета ШВАРЦОВА, Анастасія ДРАГАН, Карина ВОЛОШИНА, Іван ДУБИНА. Молоді наукові підготували добрі презентації та прийняли активну участь під час підготовки заходу.

Щоб засідання «Круглих столів» проходили активно та зацікавлено, до підготовки залучалися учні 9–11 класів, щоб викликати їхню ініціативу, налаштувати на вільне спілкування. Спільні заходи сприяють активності учасників заходу та покращують з'ясування незрозумілих для них моментів.

Висновки.

1. Залучення школярів до студентських наукових заходів в Одеському державному аграрному університеті сприяє виявленню творчого потенціалу обдарованих школярів, у яких з'являється зацікавленість екологією та біологією.

2. Дослідницька робота школярів сприяє розвитку творчої особистості учнів, а у подальшому стає основою позитивного відношення до навчання, активності та пошуку.

3. Робота з школярами це довготривала і кропітка праця, тому завдання педагогів-керівників поступово формувати дослідницькі навички, аналізувати і акуратно виправляти помилки учнів враховуючи інтелектуальні та психологічні особливості дітей в сучасних умовах.

Список літературних джерел

1. Антонова О.Є. (2014). Залучення старшокласників до науково-дослідної діяльності МАН як засіб розвитку їх дослідницьких здібностей. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: зб. наук-метод. праць, 56–75.

2. Бунчук О.В., Єрмак Ю.І. (2020). Формування культури науково-дослідної діяльності учнів старшої школи через написання наукових робіт в МАН. Інноваційна педагогіка, 1(18), 171–175.

3. Васильєва С.О. (2007). Організація науково-дослідної діяльності старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах.

4. Гулай К., Щербань М. (2022). Методика організації науково-дослідної роботи у профільній школі. Збірник наукових праць, 80.

5. Лещенко І.В. (2020). Організація науково-дослідної діяльності в Полтавському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді.

6. Потоцька С.О. (2021). Підходи до організації науково-дослідної діяльності здобувачів загальної середньої освіти в природничому напрямку. Методичні рекомендації.

ПРОВЕДЕННЯ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ «ПАРОСТОК» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Марченко Юлія,

методист комунального закладу Сумської обласної ради –
обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

В умовах кризи навколишнього середовища, що на сьогодні ускладнюється військовими діями в Україні, актуальність екологічної освіти дітей та учнівської молоді у поєднанні з національно-патріотичним вихованням є одним із пріоритетів освіти.

Аналіз літератури свідчить, що питання національно-патріотичного виховання були у центрі уваги у вітчизняних філософів та громадських діячів Г. Сковороди, Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка та ін. Видатними українськими вченими-педагогами О. Вишневським, О. Захаренком, В. Сухомлинським, І. Ткаченком були сформульовані основні засади патріотичного виховання. Такі сучасні науковці, як І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, О. Пометун, В. Вербицький, присвятили свої праці проблемам методології, теорії і практики національно-патріотичного виховання особистості, у тому числі й засобами еколого-натуралістичної творчості.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання його найбільш актуальними складовими є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання [3, 4]. Логічне поєднання цих складових притаманне Всеукраїнській дитячо-юнацькій еколого-патріотичній грі «Паросток», організатором якої є Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Метою Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-натуралістичної гри є становлення самодостатнього громадянина патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції та належного вшанування подвигу наших захисників [1].

На реалізацію мети спрямовані основні завдання: формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, готовності до активної

громадянської позиції та екологічної діяльності; розвиток пізнавального інтересу, логічного мислення; ушанування пам'яті й прославлення Героїв Небесної Сотні, Героїв – захисників України; виховання громадянина, патріота України, бережливого і шанобливого ставлення до традицій українського народу.

До участі в грі під гаслом «Юннати Сумщини — патріоти України» долучаються учнівські та педагогічні колективи закладів загальної середньої та позашкільної освіти області. У 2022 році це гасло набуло особливого змісту, об'єднавши всіх суб'єктів освітнього процесу навколо спільної волонтерської діяльності, практичних природоохоронних справ, змістовних форм дозвілля дітей та учнівської молоді, спрямованих на виховання патріотизму, формування екологічної свідомості та психологічну підтримку родин вихованців [2, 5].

З 5 по 15 жовтня 2022 року, враховуючи безпекову ситуацію, очний етап дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток» в освітніх закладах області проходив в умовах дистанційного та змішаного навчання відповідно до рекомендованих модулів: «Формування життєво важливих умінь і навичок» (орієнтування на місцевості; метеорологічні спостереження за природою), «Патріотичні складові», «Екологія» [1].

Проведення гри відбувалося у 3 етапи: підготовчий (пізнавально-творчий), ігровий, підсумковий.

Під час підготовчого етапу проводилися години спілкування, бесіди «Хто такі патріоти?», online-конференції чи традиційні зустрічі «Естафета поколінь: від козаків до сучасних захисників України», «Нація нескорених», «Честь і слава незламним»; практичні заняття з орієнтування на місцевості; творчі майстерні з виготовлення листівок, сувенірів, окопних свічок для наших захисників і захисниць; благочинні акції на підтримку ЗСУ.

Ігровий етап передбачав безпосередню участь дітей в інтелектуальних іграх на

місцевості, дистанційних чи очних квестах, виконанні завдань на сервісах LearningApps.org, Wordwall, участь у google-опитуваннях тощо.

У більшості закладів освіти вже стало доброю традицією під час заключного етапу гри влаштовувати екологічні акції з посадки дерев. Цього року висаджували паростки дерев з вірою в Перемогу і процвітаюче майбутнє України.

За підсумками проведення гри були створені сторінки літопису «Юннати – юні патріоти», підготовлені рекомендації з проведення квестів, ігрових програм.

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану педагоги-позашкільники зуміли віднайти ефективні форми і методи роботи з дітьми та учнівською молоддю за технологіями дистанційного та змішаного навчання: інтерактивні ігри, web-квести, віртуальні екскурсії, інтелектуальні ігри на місцевості, конкурсні програми тощо. Використання цифрового контенту в поєднанні з очними зустрічами під час проведення еколого-патріотичної гри «Паросток» урізноманітнює освітній процес, збагачує життєвий досвід дітей та сприяє вихованню юних патріотів України, відповідальних за свою Вітчизну та природу як національне багатство.

Список використаних джерел:

1. Дитячо-юнацька еколого-патріотична гра «Паросток». URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/gra-156.pdf> (дата звернення 1.08.2023).

2. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів / Бондар О.І. [та ін.]. Херсон : Грінь Д.С., 2015., 228 с.

3. Концепція національно-патріотичного виховання. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863> (дата звернення 1.08.2023).

4. Концепція екологічної освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення 1.08.2023).

5. Формування екологічної компетентності школярів в умовах Нової української школи : метод. зб. для організації роботи з питань екологічної освіти та виховання в закладах освіти / уклад. Т.В. Круть ; за ред. О.В. Гусак. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2019. 60 с. URL: <https://osvita.city/news/formuvanna-ekologichnoi-kompetentnosti-skolariv-v-umovah-novoi-ukrainskoi-skoli> (дата звернення 1.08.2023).

SOFT SKILLS В ПОЗАШКІЛЛІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Масютіна М.Е.

Центр дитячо-юнацької творчості ім. Є.М. Рудневої, м. Бердянськ

Найважливішим інститутом соціалізації особистості є позашкілля. Щоб створити необхідні й достатні умови в ЗПО для формування у старшокласників «soft skills» компетенцій, важливо розуміти два вихідних положення: який сучасний світ чекає на них щодо її перспективи зростання; з якими якостями та компетенціями вони увійдуть у світ найближчого майбутнього, який буде значно відрізнятися від того, до чого ми звикли. Також нагальною проблемою сьогодні стає пошук форм і методів формування «soft skills» компетенцій у юнацтва.

Загальні тренди, які все більш явно проявляються в діяльності компаній (як державних, так і приватних) також говорять про актуальність проблеми розвитку «soft skills» [3]. Так, 93% підприємців з 16 європейських країн визнали «soft skills» в тій же мірі важливими, що й професійні знання і вміння. Це пояснюється зміною самої економіки – індустріальне суспільство все більше орієнтується на послуги та інформаційні технології.

«Soft skills» («м'які навички») – невимірвані особисті навички, які є

➤ необхідними для забезпечення ефективної взаємодії між членами колективу та досягнення ними спільної мети, а кожним зокрема – особистої [1]. «Soft-skills» включають наступні навички:

➤ комунікативні: вміння слухати; переконувати та аргументувати; вміння робити самопрезентацію та публічно виступати.

➤ міжособистісні здібності: здатність до командної роботи; здатність надихати інших на участь в роботі; вміння вирішувати конфлікти.

➤ аналітичні/дослідницькі навички: здатність оцінити ситуацію; креативне мислення; логічне мислення; пошук і аналіз інформації; проєктне мислення.

➤ гнучкість/адаптивність/управління декількома пріоритетами: управління емоціями; управління стресом; управління власним розвитком; планування і цілеспрямованість; тайм-менеджмент.

➤ лідерство/навички управління: здатність брати на себе відповідальність;

організаторські здібності; контроль реалізації завдань.

➤ саморозвиток: здатність до навчання; відповідальність; розвиток наукового і творчого потенціалу.

На жаль, більшість навчальних закладів України не займаються розвитком «soft skills», а шкільні програми перевантажені навчальними дисциплінами, які розвивають у здобувачів освіти «hard skills», тобто «тверді навички», пов'язані зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо.

Дослідженню проблем формування soft skills в Україні приділяють увагу вітчизняні науковці (Ю.В. Дроздова, О.В. Дубініна, Н.А. Длугунович, Ю. Лавриш, Л.В. Іванова, О.В. Скорнякова, С. А. Находа, К.О. Коваль, О.Г. Глазунова, Т.В. Волошина) та міжнародні наукові інститути: Інститут Макса Планка (Німеччина), Гарвардський університет, Мюнхенська вища школа прикладних наук, організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Інститут майбутнього (США). Разом з тим, проаналізувавши першоджерела треба відмітити, що в українській освіті немає системного дослідження розвитку soft skills-компетенції старшокласників, які відвідують заклад позашкільної освіти.

Гурткове заняття є ідеальною формою роботи, під час якої у здобувачів позашкільної освіти формуються й розвиваються «soft skills».

Перший етап. Усвідомлення здобувачами освіти, якими саме «soft skills» вони хочуть опанувати та для чого вони їм потрібні. Для цього здобувачам потрібно дати основну інформацію про «м'які навички» та їх значення в житті та діяльності людини, щоб вони могли зробити самостійний усвідомлений вибір.

Другий етап. Обрання здобувачами освіти під керівництвом керівника гуртка навчальних активностей та втілення їх за розробленим планом. Як правило, ці активності узгоджуються з навчальними планами гуртків і органічно доповнюють навчальний процес. Навички бувають різної складності, тому на їх

формування може знадобитися до пів року. Доцільно обирати три категорії для розвитку кожної активності та розподіляти їх на необхідний період:

навчання формальне необхідне для засвоєння теоретичних основ та початку формування навички (читання книжок, збір інформації з інтернету, використання дидактичних та наочних матеріалів, участь у тренінгах, семінарах та інших заходах);

навчання експертне допоможе перевести теоретичні знання в уміння (зустрічі та обмін досвідом з фахівцями, спеціалістами, менторами; зворотний зв'язок з керівником гуртка та гуртківцями тощо);

практичне застосування дозволить здійснити корекцію та покращити уміння, яке поступово перетворюється в сталу навичку (регулярне виконання завдань, що передбачають застосування знань в практичній діяльності та супроводжується зворотним зв'язком: публічні виступи, участь в інтерактивному обговоренні проблем, підготовка презентацій тощо).

Третій етап. Коли термін виконання плану формування «soft skills» минув, доцільно перевірити його результативність. Для цього важливими будуть, по-перше, самоспостереження особистості: що змінилось у власній поведінці та діяльності. Для цього ми використовуємо публічні письмові та усні самозвіти, які спонукають здобувача проаналізувати та оцінити самозміни своєї особистості. Це суб'єктивна оцінка, але вона дуже важлива. По-друге, важливими є спостереження людей, що оточують особистість здобувача: які позитивні зміни вони могли помітити. Це об'єктивна оцінка, яку можуть дати своєму товаришу гуртківці, керівник гуртка та батьки.

Успіхи, яких досяг здобувач освіти, ймовірно, будуть надихати його на подальше опанування нових та вдосконалення набутих «м'яких навичок», сприяти його умінню безперервно навчатись та самовдосконалюватись, що є ще однією важливою «soft skill».

Цільовою аудиторією, яка займається за програмою «Дебати» є вихованців віком від 13 до 17 років. Вона містить такі теми: «Тренінги» (зокрема, «Ефективна комунікація», «Конфлікт та спілкування», «Лідерство», «Робота в команді»), «Дебати», «Ораторське мистецтво», «Логіка», «Основи критичного мислення», «Акторська майстерність»,

«Діловий етикет», «Написання проєктів». У процесі реалізації програми в учнівській молоді виробляються практичні вміння та навички, а саме: критичне мислення; комунікативність; вирішення проблеми, конфлікту; співробітництво; перспективне бачення; розвиток уяви; толерантність; громадська активність [2].

Для формування «soft skills» під час гуртового заняття використовуються різновиди тренінгів: комунікативні, тренінги особистісного росту, психологічні, соціально-просвітницькі, при цьому вони мають єдину структуру та базуються на методах активного та інтерактивного навчання. Виконання запропонованих вправ відбувається індивідуально, в парах або в групі. В ході спільної роботи здобувач освіти робить свій особливий індивідуальний внесок у зміст заняття, відбувається взаємозбагачення учасників інтерактивної взаємодії через засвоєння нових знань, ідей, способів діяльності.

Розвитку «soft skills» старшокласників допомагає їх активна участь у суспільному житті свого закладу. Волонтерські акції, підготовка спільних з іншими старшокласниками проєктів, їх розробка та планування, уміння працювати в команді – ці, та багато інших активностей формують у здобувачів освіти активну життєву позицію, розвивають їх світоглядні та ціннісні пріоритети. Вихованці навчаються організовувати час, розподіляти завдання, шукати та структурувати інформацію, виступати на публіці, аргументовано висловлювати та обстоювати власну думку, розуміти свої почуття та зважати на почуття інших членів колективу. Ці навички допоможуть їм у майбутньому в навчанні та сприятимуть побудові успішної кар'єри.

Заняття в дитячо-юнацькому об'єднанні удосконалюють комунікативні навички та вчать вихованців брати на себе відповідальність за ухвалені рішення, бути свідомими щодо «сильних» та «слабких» сторін власної особистості, спонукають їх до самовиховання, саморозвитку та особистісного самовдосконалення.

Набуття уміння усвідомлювати, приймати й регулювати власні емоційні стани й почуття, а також розпізнавати та враховувати емоції й почуття інших у процесі взаємодії розвиває емоційний інтелект вихованців.

У закладі позашкільної освіти можна розвивати й лідерські якості. Дитячо-юнацьке

наставництво на кшталт «рівний-рівному» практикується дуже широко, а модель дитячого самоврядування готує майбутніх лідерів. В умовах позашкільля старшокласникам прищеплюється звичка працювати в команді. Для цього проводяться командні заходи, ігри, здійснюються постановки вистав, реалізуються навчальні та соціальні проекти, волонтерські програми.

Проведення дебатів, дискусій, самопрезентацій, участь у різноманітних іграх формує у підлітків та юнаків комунікабельність, креативність, уміння працювати в команді та критичне мислення.

Всі вищезазначені компетенції неможливо розвинути без уміння ефективно навчатися. Наталя Дуб в статті щодо формування «soft skills» в усіх учасників освітнього процесу зазначила: «Колишня парадигма освітньої системи застаріває. Зараз отримати інформацію можна будь-якої миті. Педагог, який каже, що він повинен давати знання – це вчорашній день. Сучасний педагог навчає моделей, способів або шляхів отримання знань. Дає вудку, а не рибку, дає ключі від дверей, за якими зберігається скарб. Перетворіть вихованця з об'єкта освіти на активного учасника.

Самонавчанню можна і потрібно вчитися, як і будь-якої іншої справи» [1].

Література

1. Дуб Н. Про формування soft-skills в усіх учасників освітнього процесу у Львівській медичній Академії імені Андрея Крупинського URL: <https://lma.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/pro-formuvannya-soft-skills-v-usih-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu-tekst.pdf> (дата звернення 23.07.2023)

2. Навчальна програма з позашкільної освіти «Дебати» (автор Масютіна М.Е.) URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKS1ZnZzFCVGF6aVE/view> (дата звернення 23.07.2023)

3. The 1 st International scientific and practical conference «Priority directions of science and technology development» (September 27–29, 2020) SPC «Sci-conf.com.ua», Kyiv, Ukraine. 2020. 663 p. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/PRIORITY-DIRECTIONS-OF-SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-DEVELOPMENT-27-29.09.20.pdf> (дата звернення 23.07.2023)

УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГІВ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Коротка Т.О.

заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Херсонської обласної ради

Очікування суспільства, що стоять сьогодні перед школою, спрямовані на перехід освітньої системи на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність у європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління молоді, що буде мати необхідні знання, навички та компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, буде захищеною та мобільною на ринку праці, завжди робитиме особистий духовно – світоглядний вибір та буде здатною до навчання впродовж життя.

Переорієнтація сучасної позашкільної освіти на європейські стандарти та сама специфіка педагогічної діяльності, висуває ряд

вимог до особистості вчителя, що передбачає, передусім, його психологічну готовність до змін, науково-теоретичну і практичну підготовленість, тобто все, що становить основу професіоналізму.

Від обсягу компетенцій педагогічного складу, який працює у навчальному закладі, від рівня його професійної кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно-значущих рис особистості залежить загальний успіх діяльності колективу.

В практиці роботи комунального закладу «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Херсонської обласної ради (далі Центр) має місце вивчення та

обговорення на педагогічних радах питань професійного зростання педагогів, впровадження навчальних експериментів та проєктів, пошуку ефективних методик перетворення закладу позашкільної освіти, в такий, що відповідатиме вимогам сучасності.

Педагоги Центру переконані, що нові горизонти можливостей позашкільної освіти в сучасному освітньому середовищі перш за все мають базуватись на високому рівні майстерності педагога-позашкільника, плани оновлення мають охоплювати всі вектори діяльності закладу: адміністративне управління, маркетингову (вивчення запитів дітей, батьків, суспільства тощо), рекламну діяльність, матеріальну базу, співпрацю з державними громадськими, партнерськими організаціями, навчально-виховну, методичну, організаційно-масову роботу, роботу з обміну досвідом.

Вдосконаленню професійної компетентності педагогів сприяє обласна координаційно-методична рада з еколого-натуралістичної освіти та виховання учнівської молоді, школа педагогічної майстерності, школа молодого педагога, проведення та обговорення відкритих занять.

Ефективною роботою з педагогічними кадрами є розгляд таких питань на педагогічних радах як «Творчий портрет педагога», «Ярмарок педагогічних ідей», «Територія успіху» тощо.

Широкий простір для творчого самовизначення педагогів забезпечують конкурси педагогічної майстерності «методичних розробок», «Джерело творчості».

Удосконалення фахової майстерності педагогів Центру відбувається завдяки навчанню на курсах підвищення кваліфікації, проведенню атестації.

Провідною формою професійного розвитку, здатності до творчої роботи є самоосвіта педагогів.

Використовуються науково-методичні форми, це – написання статей до фахових видань; створення науково-методичних розробок (авторських програм гуртків; поурочного планування з теми, дидактичного та роздаткового матеріалу); складання творчих звітів, доповідей, виступів; формуванням власного портфоліо досягнень за навчальний рік тощо.

Групові та колективні форми самоосвіти реалізуються завдяки участі у фахових семінарах, практикумах, майстер-класах тощо.

У результаті педагоги вміють прогнозувати динаміку навчальних досягнень вихованців, використовують інформаційно-комунікативні технології, беруть участь у професійних конкурсах, проводять майстер-класи, підвищують кваліфікацію незалежно від віку, втілюють педагогічне новаторство.

Пріоритетними та продуктивними є такі освітні технології, де оптимально поєднуються фронтальні, групові, індивідуальні форми організації навчального процесу.

Це – застосування активних (інтерактивних, кооперативних) технологій навчання, оволодіння інноваційними формами занять, як-от: заняття-тренінг, заняття-дослідження, заняття-мандрівка, заняття-практикум, заняття-гра, заняття за опорним конспектом, заняття-екзамен.

Популярними є інтерактивні технології колективно-групового навчання (робота в парах, мікрофон, імітація гри), практичні роботи та вправи, електронні презентації.

Прикладом підтримки обдарованих, талановитих дітей є робота за дослідницькими проєктами.

Прагнемо того, щоб діяльність закладу знаходиться в русі, в розвитку, постійно оновлювалась, адже маємо йти в ногу з часом, бути максимально цікавими та корисними для майбутніх будівників успішної, сильної, розвиненої та конкурентоспроможної держави.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – с. 280.
2. Вербицький В.В. Модернізація позашкільної освіти України: орієнтир на Болонський процес/ Рідна школа №4–5 2012 с. 59–63.
3. Ковбасенко Л.І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу: методичний посібник/ Л.І. Ковбасенко. – К., 2000. – с. 53.
4. Пустовіт Г.П. Теоретичні засади і методичні підходи щодо формування творчої особистості в позашкільних навчальних закладах/зб. мат. наук.-практ. конф. – К., 2006. – с. 38–69.
5. Савенко Н. Структура громадського управління в закладі позашкільної освіти / Позашкілля. – 2012. № 3 (березень) с. 63.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Людмила Трегубова,

*директор КЗ «Чернігівська
обласна станція юних натуралістів»*

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну і оголошенням воєнного стану в Україні не працювало більшість стаціонарних літніх таборів, а тому на період літніх канікул велика кількість дітей була змушена залишатися вдома, не маючи можливості для повноцінного, змістовного дозвілля і відпочинку.

За таких умов можливості і досвід педагогів позашкільля змогли допомогти нашим дітям не залишатися на самоті, зайнятися іноді зовсім новою, але цікавою справою, стати учасниками різноманітних заходів та активностей.

Педагогічні працівники комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» доклали всіх зусиль, щоб літні канікули 2022/2023 навчального року пройшли для вихованців гуртків закладу та здобувачів освіти закладів загальної середньої та позашкільної освіти області весело і корисно, попри воєнний стан в Україні.

З 05 до 23 червня 2023 року педагогами ОБЛСЮН проведено ряд заходів для учасників пришкольніх таборів закладів загальної середньої освіти міста Чернігова – це цікаві майстер-класи, патріотичні флешмоби, бесіди до знаменних і пам'ятних дат, конкурси малюнків та 3D листівок, ігрові заходи на свіжому повітрі.

Територія комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» має багато цікавих місць для відвідування під час екскурсійних програм – це і відділи навчально-дослідної земельної ділянки, еколого-просвітницька стежка «Природа – наш дім», кімната-музей економного та бережливого ставлення до хліба, куточок живої природи, де проходять заняття із зоотерапії, працює «Флористична майстерня», експозиція виставки «Український сувенір».

Під час екологічних смартмобів «Навчаємось, вивчаємо та відпочиваємо разом» діти разом з батьками та дорослими взяли участь у цікавих екскурсіях територією закладу, у майстер-класах з виготовлення квіткових композицій на оазисі, монохромних

букетів, паперових квітів, аплікацій «Білочка» та «Іжачок», отримали поради з догляду за кімнатними рослинами (у мережі Фейсбук на сторінці закладу опубліковано онлайн-екскурсії).

20 червня 2023 року до комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» завітали гості з Остерського будинку творчості дітей та юнацтва, які ознайомилися з роботою закладу та отримали позитивні емоції від спілкування з мешканцями куточка живої природи у контактному міні-зоопарку.

Насамомупочатку канікул, до Міжнародного дня захисту дітей, у комунальному закладі «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» для здобувачів освіти гуртків було проведено вікторину «Хай війни стихають від сміху дітей», майстер-клас з виготовлення 3D листівки. Вихованцями гуртків «Юні квітникарі-аранжувальники» та «Юні квітникарі» на території закладу створено флористичні килимки «Ми діти твої, Україно» та започатковано челендж «Чарівна країна дитинства» (челендж «Чарівна країна дитинства» <https://youtu.be/MLAasCqgnrU> <https://youtu.be/MLAasCqgnrU> (<https://youtu.be/YVj2kluRF64>), виготовлення флористичного килимка «Ми діти твої, Україно» (<https://drive.google.com/drive/folders/1jsdSRtpBeioLBxO8-2uxwXkmsW8nslAN>).

4 червня у Міжнародний день безневинних дітей – жертв агресії вихованці гуртків закладу приєдналися до акції «Дзвіночки» (проходить за ініціативи першої леді Олени Зеленської), під час якої розвісили на деревах дзвіночки, щоб вшанувати пам'ять маленьких українців.

Здобувачі освіти гуртка «Юні квітникарі-аранжувальники» виготовили квіткові композиції та вшанували пам'ять невинно загиблих дітей хвилиною мовчання.

З нагоди відзначення Дня Конституції України педагогами комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» було підготовлено та проведено ряд заходів: інформаційно-просвітницьку бесіду

(онлайн) «Конституція України – основний закон держави»; фото-плєнер у квітково-декоративному відділі навчально-дослідної земельної ділянки ОБЛСЮН «Україно, цвіти у любові й добрі!» (онлайн); здобувачі освіти переглянули презентації «Державні символи України» (Захопливе навчання), «Конституція України – верховенство права і свободи» та документальні відео-матеріали «Історія української Конституції».

Для вихованців гуртів комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» проведені засідання у клубі «Господарочка» з теми «Орнаменти української вишивки», під час якого діти ознайомилися з видами орнаментів, техніками вишивання, символами та регіональними особливостями української вишивки.

Для здобувачів освіти гуртків комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» у клубі «Ерудит» було проведено засідання «Живі водойми – гарне життя» (до міжнародного дня очищення водойм). Вихованці гуртків переглянули відео-матеріали «Всесвітній день води», «Охорона водойм від забруднення», мультиплікаційний фільм «Склянка води» та взяли участь у майстер-класі з виготовлення 3D поробок «Золоті рибки».

Вихованці екологічного клубу «Берізка» комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» під час засідання «Світ у твоїх руках» (до Всесвітнього дня боротьби з опустеленням та засухою) переглянули відеоматеріали «Всесвітній день боротьби з опустеленням і посухою. Наслідки підриву Каховської ГЕС», взяли участь у хвилині мовчання «Пам'ятаємо кожного!».

Для здобувачів освіти закладів загальної середньої та позашкільної освіти Городнянської, Корюківської, Сновської, Новгород-Сіверської, Семенівської територіальних громад педагогами комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» протягом червня-липня 2023 року проведено екологічний смартмоб «Навчаємось, вивчаємо та відпочиваємо разом» (онлайн), майстер-класи: з виготовлення букету у спіральній техніці, з виготовлення купальського віночка, з виготовлення іграшки з сіна.

Команда здобувачів освіти Семенівської гімназії № 2 Семенівської міської ради взяла участь у Всеукраїнському зльоті юних

дослідників-природознавців. Проект юних дослідників Семенівщини «Сад з насінини» відзначений дипломом III ступеня Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Алеся Пуха, здобувачка освіти гуртка «Юні екологи», учениця 5-Б класу Прилуцького закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 10 (ліцей № 10) Прилуцької міської ради, взяла участь у Всеукраїнському зльоті юних екологів, де представила проект «Тиха Качанівка обитель...Перлина – скарбом у віки...». Дівчина відзначена грамотою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

На Всеукраїнському Фестивалі патріотичних дій, приуроченому до Дня Конституції України, Чернігівщину представляла команда структурного підрозділу позашкільної освіти «Центр позашкільної освіти» Куликівського ліцею Куликівської селищної ради Чернігівського району, яка нагороджена Грамотою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді за зайняте I місце.

04 липня 2023 року педагогами комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» для здобувачів освіти комунального закладу «Березнянський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради було проведено майстер-клас з виготовлення спірального букету. Діти отримали задоволення, позитивні емоції та поринули у дивовижний світ тварин, спілкуючись з представниками куточка живої природи ОБЛСЮН у контактному міні-зоопарку, відгадали загадки про представників тваринного світу.

06 липня 2023 року педагогами комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» для здобувачів освіти комунального закладу комунального закладу «Комарівська гімназія» Чернігівської обласної ради було проведено майстер-клас з виготовлення купальського віночка. Діти виготовили купальські вінки із злакових рослин і квітів, дізналися історію та традиції святкування українцями дня Івана Купала, взяли участь у конкурсі на знання українських пісень.

Літо – особливо сприятливий період для зміцнення здоров'я та всебічного розвитку дітей, для забезпечення їх успішного відпочинку в умовах воєнного стану.

ПРОГРАМА «ЕКОЛОГІЧНИМИ СТЕЖКАМИ РІДНОЇ УКРАЇНИ» ЯК ПРИКЛАД ПРАКТИЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОСВІДОМОСТІ ТА ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Олена Войтенко,

*Вісник освіти України, вчитель-методист,
вчитель початкових класів вищої категорії*

Лиманського ліцею №4 Лиманської міської ради Донецької області

Розвиток у дітей та учнівської молоді стійкого усвідомлення основних екологічних принципів – це не данина моді, а веління часу, продиктоване самим життям. Сьогодні для того, щоб вижити та забезпечити існування людства в майбутньому, нинішньому поколінню необхідно оволодіти екологічними цінностями, а потім, відповідно до них, будувати свої взаємини з навколишнім світом.

Видатні педагоги Й.Г. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський та інші писали про вплив природи на розумовий розвиток, на формування моральних і естетичних якостей особистості та стверджували, що спілкування з природою завжди було засобом виховання.

Багато з того, що нас оточує, залежить від нас самих. Кажуть, що чисто не там, де часто прибирають, а там, де не сміять... Чисті вулиці і парки, території наших будинків – це те, на що ми можемо впливати, самі можемо привести до ладу. Саме з прикладами такого порядку та впливу людини на довкілля знайомляться діти Донеччини на різних локаціях під час історично-еколого-інформаційних екскурсій за програмою «Екологічними стежками рідної України», що на замовлення Донецької обласної військової адміністрації, впроваджує інформаційно-просвітницький центр «Екологічна варта». «Цей захід реалізується на виконання Міжвідомчої регіональної програми «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020–2025 роки» та в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», що створюється за ініціативою першої леді України Олени Зеленської, для поширення серед українців культури піклування про своє ментальне здоров'я», — повідомили у пресслужбі обласної адміністрації [2]. А це значить, що під час цих екскурсій діти

намагаються не лише усвідомити ази природовідповідальності, вчать практичним навичкам природокористування, дізнаються про необхідний особистий внесок у збереження природи рідного краю. На «Екологічних стежках рідної України» екопросвіта її учасників проходить в нерозривній єдності з роботою щодо психологічної підтримки та покращення ментального здоров'я, тому що в Програмі приймають участь діти та учнівська молодь, які в сучасних умовах перебувають/перебували на територіях, на яких ведуться/велися воєнні дії. Підтриманню ментального здоров'я екскурсантів сприяють можливості та методики психологічної реабілітації у природі. А в місцях постійної дислокації екскурсантів проводяться й психологічні тренінги: «Життя без страху», «Світ моїх емоцій», «Етика взаємодії у період стресу», «Як вижити під час надзвичайної ситуації та в умовах війни» та інші. Крім того, діти отримують важливі навички мінної та пожежної безпеки, а також беруть участь у різних тренінгах, в тому числі й з арт-терапії.

До даної програми включено і фізичне гартування та оздоровлення дітей, і збалансоване п'ятиразове різноманітне харчування.

Слід зазначити, що виховання в учнівської молоді екологічної свідомості відбувається за зразком екотуризму. Базовою основою комплексного екотуристичного продукту є екологічна стежка – завчасно визначений туристичний маршрут, прив'язаний до певної місцевості, на якому розташовані певні об'єкти. Саме така форма роботи з дітьми, як екотуризм – подорож екологічною стежкою, поєднує «важливі складові, що виражають його сутність: пізнавальну, пов'язану з вивченням природи; екологічно направлену на збереження природних комплексів; лікувально-профілактичну, яка спрямована на відновлення фізичних та

духовних сил туриста» [3] тощо.

Вся робота за програмою “Екологічними стежками рідної України» націлена на усвідомлення учнівською молоддю екологічних постулатів.

Найважливішими ознаками екосвідомої особистості є розуміння сутності зв'язку “природа – людина», а саме:

– у природі все взаємопов'язане, і ці зв'язки не можна руйнувати;

– відновлюваність обмежених природних ресурсів забезпечується дбайливим до них ставленням, використанням ресурсозберігаючих технологій і ощадливістю потреб людини;

– людина може мати привілей не завдяки розуму, а через необхідність виконання додаткових обов'язків;

– необхідність виконання екологічного імперативу – робити лише те, що не руйнує екологічну рівновагу;

– розвиток людини і природи – процес гармонійний і коеволюційний (людина не дар природи, а лише її частина).

Для досягнення цієї мети було використано потенціал природних екосистем та рекреаційних можливостей природно-заповідних територій нашої країни. Тут, серед незрівнянних краєвидів Карпат, Житомирського Полісся, просторів Черкащини, Київських парків проводяться практично-ігрові навчання “Впізнай тварину по відбитку сліду», “З якого дерева листочок», “Як з'являються мильні бульбашки». Незабутні подорожі відкривають перед молоддю Донеччини можливості для ознайомлення з історичною спадщиною України, яка нерозривно пов'язана з екокультурою, українськими традиціями та звичаями. І в нагоді відвідування місць, де

– жив та творив Т.Г. Шевченко – мальовничі місця України,

– люди вшановують пам'ять про сьогоdnішніх захисників нашої нескореної Батьківщини – сучасні меморіали скорботи,

– під Божественний дзвін українських церков відроджується духовність та національна усвідомленість нашого народу – центри єдності нашого суспільства тощо.

Такий же практичний підхід до виховання моральних цінностей зазначено у принципах “Візії майбутнього освіти і науки України», де стверджується, що “освіта спрямована

на утвердження української політичної нації та розвиток громадського суспільства: тобто освітня система має виховувати повагу до української мови та культури, формувати громадянську відповідальність та свідомість, добросесність, доброту та емпатію до оточення, повагу до гідності кожної людини, спадку української історії» [1], а також підтримку традицій природокористування.

Діти – майбутнє нашої незламної країни. Ці маленькі громадяни будуть гарними господарями у рідному краю та виправлять помилки, які, на жаль, зробило наше покоління. Завдання дорослих – створити умови для утвердження атмосфери творчості, допомогти кожному учню, кожній учениці знайти себе в житті, усвідомивши свою національну ідентичність, навчитися правильному екосвідомому користуванню природними багатствами задля майбутнього нашої країни, допомогти побачити та власноруч зафіксувати красу рідної природи, неповторність її пейзажів. А значить, виховувати і відчуття краси, і спостережливість, любов до рідного краю. А це – перший крок до усвідомлення своєї ідентичності.

Заходи за програмою “Екологічними стежками рідної України» – це подорожі нашої малечі до усвідомлених екологічних знань, незабутніх вражень, відкриття світу нових можливостей та добрих, відкритих сердець людей. Батьки та вчителі щиро дякують Донецькій обласній державній адміністрації та її партнерам за цю безцінну, своєчасно втілену програму.

Література:

1. Візія майбутнього освіти та науки України [Електронний ресурс].

2. Журавель В. На Донеччині витратять 8 млн грн на пропаганду охорони природи серед дітей: обіцяють екскурсії та психологічну реабілітацію [Електронний ресурс].

3. Міщенко О.В Екологічні стежки, як форма здійснення екологічного туризму на природно-заповідних територіях Волинської області.[Електронний ресурс].

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ – 5» В УМОВАХ РОБОТИ ОСВІТНЬО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПУНКТІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Летенко Ольга Олександрівна,

*соціальний педагог
Лиманського ліцею №5
Лиманської міської ради
Донецької області*

*Школа повинна бути царством книжки...
Читання – самостійне плавання*

*в морі знань.
В.О. Сухомлинський*

Сьогодні, на превеликий жаль, війна внесла сумні корективи в наше життя. Особливо важко пристосуватися до цих змін дітлахам: це стосується і звичайних життєвих умов, і навчання в закладах освіти. Для відновлення освітнього процесу в деокупованих населених пунктах Донеччини створені освітньо-консультаційні пункти (ОКП), де відновлено інтернет-зв'язок, і тим самим надається можливість учням долучитися до онлайн уроків у своїй школі. В ОКП працюють досвідчені соціальні педагоги. Вони намагаються допомогти дітлахам пригадати, що школа — це казкова країна, де всі зустрічаються з новим та невідомим, цікавим та повчальним.

Нова українська школа націлює на те, що сьогодні вчитель не є передавачем знань. Він вчить дитину вчитись. Це особливо проглядається під час роботи в освітньо-консультаційних пунктах. І тут на допомогу соціальному педагогу приходять книга, що є, як стверджував В. Сухомлинський, «могутня зброя. Розумна, натхненна, яка нерідко вирішує долю людини» [3]. Книги – це, хоча й мовчазні, але найвірніші наші друзі. Вони – наші мудрі порадики та терплячі вчителі. Тому «пропаганда читання; виховання... читацької культури; формування вміння користуватися бібліотекою, її послугами; книгою; довідковим апаратом; розвиток пізнавальних інтересів» [4] та читацької компетентності – пріоритетні напрями роботи в ОКП, спрямованої на виховання учня — суб'єкта культури і власної життєтворчості, який в майбутньому розбудовуватиме суспільство.

Педагог розуміє, що саме книжка на своїх сторінках поведе дітей у вигаданий та реальний світи, до зірок і до мрії, до майбутньої

професії та життя задля розвитку рідної країни, світового прогресу. Саме задля цього вчитель допомагає розвинути читацьку компетентність у дитини. І таке намагання знаходить своє підтвердження в словах Івана Франка: «Книжки на те пишуть, щоб їх читати, а на те читаються, щоб роздумати прочитане» [5]. Тобто засобом залучання дітей до книжки розвивається читацька компетентність як складне багатокомпонентне особистісне утворення, що є «базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентностей і передбачає оволодіння учнями сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень... Набутий читацький досвід забезпечує готовність і здатність молодших школярів до подальшого навчання, пізнання, саморозвитку.» [2]

Для підтримки успішного навчання, сприятливої атмосфери, поєднання групової та індивідуальної роботи, стимулювання критичного мислення, розвинення відповідальності та самостійності, розуміння учнями свого індивідуального значення та фіксування учасниками освітнього процесу стану свого розвитку й оцінки ефективної взаємодії застосовую ротаційну модель «Щоденні 5». В своїй повсякденній роботі соціальні-педагоги звертаються саме до «Щоденних –5» (Daily 5) — педагогічної технології, що має ключову мету — навчити учнів самостійності.

Першим кроком цієї технології є читання для себе. В умовах ОКП у дітей є достатньо часу для цього виду читацької діяльності. Учні можуть самостійно вибрати книжки. Читання може проходити від 5 до 20 хвилин в залежності від віку дитини. А після прочитання книжки чи тексту соціальні педагоги проводять в ігровій формі різні види робіт на своєрідну перевірку усвідомлення прочитаного. Це можуть бути такі види завдань, як «Знайди зайве», гра «Телефон», «Віриш-не віриш» тощо.

Другий крок — це читання для когось. Справа в тому, що в освітньо-консультаційному пункті одразу знаходиться зо два-три десятки учнів різного віку, а значить — різних класів. Тому, наприклад, першокласникам казки чи оповідання можуть прочитати більш старші учні. Або діти з одного класу можуть об'єднатися в пари, обрати книжку та по черзі читати її. А потім у них можна «взяти інтерв'ю» (метод «Репортер/репортерка») щодо змісту тексту або погратися з малюнками під час виконання завдання «Розклади в порядку повідомлення в тексті».

Третій крок — слухання — перегукується з читанням для когось: один з пари учнів слухає іншого. А можна запропонувати учням слухання творів в аудіозапису. Тематику текстів можна обрати за інтересами, за віком, за вподобаннями тощо. Під час слухання учні вчаться тривалий час сприймати інформацію, не відволікатися, аналізувати почуте. Прикладами завданнями для роботи над усвідомленням почутого можуть бути «Намалюй героїв», «Карта подій», «Асоціативний куш» та інші.

Четвертий крок — робота зі словами. При цьому виді діяльності краще запропонувати учням працювати над термінами та словами, які передбачені навчальною програмою, використовуючи словники або гаджети. Це полегшить дітям усвідомлювати навчальний матеріал на уроках з різних предметів. Завдання можуть мати назви «З'єднай слова за значенням», «Добери синоніми», «Хмара слів» тощо.

П'ятий крок — письмо для себе — в умовах ОКП найчастіше пропонується як ведення «Щоденника вражень»: учні пишуть невелике есе про події навчального дня, що добігає свого завершення. За бажанням вони можуть поділитися своїми думками з присутніми (метод «Мікрофон»). А ось учні 1 та 2 класів свої враження можуть малювати в альбомах, що дуже подобається малюкам.

Усі ці кроки допомагають розвитку мовної компетентності. А самоаналіз діяльності під час кожних кроків «Щоденних 5» є важливим

інструментом самооцінювання, що допомагає дитині спланувати надалі свій особистий розвиток.

Якісне ж оволодіння навичками читання — запорука успішності школяра з кожного предмета. А в житті читання книжок — крок до вдосконалення. І взагалі, як вважав видатний педагог В. Сухомлинський, «людина, для якої книжка уже в дитинстві стала такою необхідною, як скрипка для музиканта, як пензель для художника, ніколи не відчує себе обділеною, збіднілою, спустошеною». [1]

Значить людина, яка багато читає, не допустить спустошеності, занепаду суспільства, а буде долучатись до розбудови задля процвітання своєї країни. Це і є завданням Нової української школи, а в умовах деокупованих територій — новостворених осередків освіти: освітньо-консультаційних пунктів, де соціальні педагоги втілюють в життя настанову нашого великого поета Тараса Шевченка:

*«Учітесь, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.» [3]*

Використані джерела:

1. Вислови про книгу.[Електронний ресурс].
2. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. [Електронний ресурс].
3. Перлини світової літератури. [Електронний ресурс].
4. Тимошенко Ю.Ю., Сиваш С.В. Особливості розвитку читацької компетентності у процесі вивчення української літератури.[Електронний ресурс].
5. Цитати і афоризми про книги та читання для дітей і дорослих. [Електронний ресурс].

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Фурманець Людмила Василівна,

*вчитель початкових класів
Судилківського ліцею (с. Судилків Хмельницької області)*

Анотація. Стаття присвячена процесу інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в єдиному загальноосвітньому просторі, що являє собою незворотній процес на сучасному етапі розвитку суспільства і його гуманістичних цінностей. Реалізація цих умов потребує зламу стереотипів та оволодіння новими формами роботи всіма учасниками навчально-виховного процесу.

Ключові слова: інклюзивна освіта, освітній заклад, Концепція інклюзивної освіти, діти з особливими потребами.

Вступ

На сьогоднішній день все гостріше постає проблема навчання дітей з обмеженими можливостями в умовах масових загальноосвітніх закладів. Освіта дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, ґрунтується на принципах виваженої педагогіки, орієнтованої на потреби дітей.

Саме тому навчання в інклюзивних навчальних закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин і суспільства в цілому. Інклюзивні підходи у навчанні й вихованні також корисні для родин дітей з особливими освітніми потребами. Вчителі інклюзивних закладів краще розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей, ефективніше співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (реабілітологами, психологами, логопедами, соціальними педагогами).

Одним з основних пріоритетів розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю, дітей з інших соціально вразливих груп. Таким чином, постає запитання, в яких умовах мають навчатися діти з особливими освітніми потребами, як ефективно організувати освітній процес для таких школярів.

Основна частина

Прагнення України приєднатись до європейської спільноти сприяє поступовому

формуванню міжнародних підходів та стандартів у всіх сферах діяльності суспільства, зокрема у сфері надання спеціальних послуг. Одним із виявів такої тенденції є повільне, але невпинне просування ідеї надання освітніх послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку, чи як зараз прийнято називати, з особливими потребами, створення всіх необхідних умов для реалізації права на професійну освіту. У зв'язку з цим останнім часом набуває все більшої популярності інклюзивне навчання дітей з особливими потребами, активно відбуваються процеси їхнього зближення із загальним соціумом, розробляється методика професійної підготовки, тому інклюзивне навчання є перспективним завданням сучасної освіти.

У нашій державі створено чітку диференційовану систему спеціальних навчально-виховних закладів, для кожної із категорій дітей, що мають ті чи інші особливості психофізичного розвитку. Водночас, одним із перспективних напрямів реформування спеціальної освіти цих категорій дітей є інклюзивне навчання в загальноосвітніх закладах.

Інклюзивне навчання — це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям із особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Головною метою інклюзивного навчання є створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації та утвердження людської гідності дітей з особливими потребами.

Основними завданнями інклюзивного навчання є:

- забезпечення права дітей з особливими потребами на здобуття загальної середньої освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;

- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я вихованців;
- виховання в учнів любові до праці, здійснення їхньої допрофесійної підготовки, забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення;
- виховання школяра як культурної і моральної людини з етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе;
- надання у процесі навчання й виховання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку вихованця.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей — всі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги. Але така взаємодія досягається не відразу. Необхідний певний адаптаційний період для звикання дітей один до одного. Як сприйме клас дитину особливу, в якій треба відкрити цікавого товариша, з яким можна займатися багатьма справами, аби тільки хоч якось допомогти, залежить від педагогів, психологів. Тому постає завдання провести підготовчу консультативно-роз'яснювальну роботу серед педагогічної, батьківської та учнівської громадськості щодо створення інклюзивного учнівського середовища в закладах освіти, позитивного клімату серед учнів, питання значущості впровадження інклюзивної освіти.

Ефективність навчально-виховної, корекційно-розвивальної і лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному класі значною мірою залежить від скоординованості дій педагога та різнопрофільних фахівців (соціального працівника, спеціального педагога, медичного працівника, психолога та ін.) Вони спільно оцінюють стан розвитку кожної дитини, розробляють перспективні й короточасні індивідуальні плани роботи з дитиною, реалізують їх разом з дитиною, аналізують результати спільної діяльності.

Діти приходять до школи зі своїми власними інтересами та потребами, індивідуальними навчальними стилями та здібностями. У своїй роботі вчитель застосовує освітній підхід, орієнтований на особистість дитини, що дає змогу враховувати індивідуальні особливості та потреби дітей. Усі діти є унікальними особистостями і мають свої потреби, незважаючи на те, чи особливі ці потреби, чи ні. Вчитель повинен зауважувати індивідуальні розбіжності та розмаїття можливостей і задатків, які можуть покращити і поглибити вивчення навколишнього середовища, й оцінювати унікальні таланти і здібності, якими наділена кожна дитина. Тому вчитель, який працює із дитиною з особливими освітніми потребами, повинен заохочувати дитину виражати свої почуття, висловлювати думки, досліджувати матеріали, самостійно здійснювати вибір, досягати успіху. Робота вчителя розпочинається зі знайомства із сім'єю дитини з особливими потребами. Адже найбільшого впливу діти зазнають з боку батьків, адже батьки є їхніми першими вчителями і наставниками. Найважливіші риси особистості закладаються в родині. Робота вчителя повинна будуватися так, щоб батьки не були тільки експертами, пасивними спостерігачами, а ставали рівноправними партнерами і союзниками вчителя. Насправді існує тісний взаємозв'язок між учителем, дитиною з особливими потребами та батьками.

Основним завданням вчителя є створення відповідного середовища.

Вчитель свою роботу спрямовує на створення сприятливого психологічного клімату на заняттях і у позанавчальний час. В навколишньому середовищі є багато можливостей для соціальної взаємодії зі своїми ровесниками. Педагог повинен сприяти спілкуванню і взаємодії між дітьми з особливими потребами і дітьми з типовим рівнем розвитку.

Для того, щоб дати дитині з особливими потребами можливість у розумних межах досягти успіху в загальній системі діяльності, вчитель застосовує ефективні методики, що роблять навчальний матеріал доступним та легким для неї.

Значне місце в роботі вчителя відводиться оформленню дитячого портфолію. Саме портфолію може детально та різнобічно розповісти про досягнення дитини, її зростання, здобутки, успіхи.

Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, відчувати радість від подолання труднощів, зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль, і успіх буде еквівалентний витраченим зусиллям.

Система інклюзивної освіти повинна бути аналогом соціальної моделі навчання дітей з особливими потребами. Соціальна сучасна модель інклюзивного навчання, на законодавчому рівні, пропагує рівноправність всіх дітей та має надавати рівні можливості для одержання освіти.

Висновок. Отже, інклюзивна освіта у загальноосвітніх закладах має відображати одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але найголовніше – дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття. Такі концептуальні положення є основою інклюзивного навчання у новій українській школі.

Список використаних джерел та літератури

1. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти [Репортаж з Всеукраїнського «круглого столу» «Психолого-соціально-педагогічні

аспекти інклюзивної освіти: за і проти»] / Наталія Валентик // Директор школи. – 2010 – № 14–15. С. – 45–58.

2. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» [Електронний ресурс] . Програма «Інклюзивна освіта». / Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/index.php/go=Inklus>

3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. (Збірник документів): ч. 2, К.: АТ Видавництво «Столиця», 1998. – 248 с.

4. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад / Тамара Ілляшенко // Соціальний педагог. – 2009. – №5. – С. 26–35.

5. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник / За ред. Н.Софій, І.Єрмакова та ін. – К.: Контекст, 2000. – С. 336.

6. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загально-освітньому навчальному закладі / Психолог, 2009. – № 10. – с.14–18.

7. Інклюзивна освіта від А до Я: поради для педагогів і батьків / Укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.

8. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvitportal.loda.gov.ua/inklyuzivna_osvita_dlya_ditey_z_osoblyvymy_otrebamy_v_ukraini

9. Ковальчук С. Профілактика самотності в осіб з обмеженими можливостями/ Світлана Ковальчук // Соціальний педагог. – 2009 – № 7. – С. 9–13.

10. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання / Надія Сабат // Соціальний педагог. – 2008. – №3. – С.42–46.

11. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями // Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. Капської А. 3-є вид. перероб. і доп. – Київ, 2006. – С. 329 - 368.

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Богомолова Оксана Антонівна,

методист, керівник гуртків Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання

*Кожен пізнає лише те,
що сам спробує зробити.*

Песталоцці

Анотація: Статтю присвячено аналізу можливостей реалізації проектно-технології як найбільш розповсюдженого виду дослідницької роботи учнів в системі позашкільної освіти. У процесі дослідження доведено, що метод проектів дає можливість залучати до навчального процесу не тільки оперативну й когнітивну сфери, але й емоційну складову особистості учнів.

Ключові слова: позашкільна освіта; метод проектів, проектна технологія, освітній процес.

Останнім часом використання методу проектів в освітянській діяльності привертає підвищений інтерес науковців та педагогів-практиків, оскільки він зорієнтований, у першу чергу, на самостійну й практично значущу діяльність учнів та дозволяє спрямувати процес навчання й розвитку особистості у даному напрямку. Робота гуртка у системі позашкільної освіти зазвичай на це й спрямована. Дійсно, як правило, майстерність передається від покоління до покоління методом «роби як я». Хоча іноді дитині бракує часу подумати, пофантазувати, осмислити необхідність тієї або іншої дії. Кінцевим, підкріпленим, готовим зразком для більшості учнів є мета роботи – готовий виріб. Чи не тому наприкінці заняття в одиниць виходять гарні, якісні роботи, а більшість їх просто викидає. А якщо дитині пропонують виконати будь-яку роботу за своїм розсудом, вона постає в тупик. І виникає безліч питань: Як робити? Із чого? Із чого почати? А що потім?

Отже, сьогодні все ще існує ряд таких проблем, як:

- відсутня внутрішня мотивація до діяльності або учень працює за шаблоном (виконує завдання заради оцінювання, заповнення вільного часу, в нього немає прагнення до самопізнання, самовдосконалення);
- дитина не може застосувати теорію на практиці;

➤ відчуває страх перед практичною діяльністю (відмовляється працювати з окремим обладнанням, матеріалами).

Найбільш ефективно ці проблеми вирішуються сьогодні шляхом організації цілісного навчально-виховного процесу, технологічної підготовки учнів з використанням сучасних педагогічних технологій. Особливу значущість, при цьому, має метод проектів, що дозволяє школярам у системі опанувати організацією практичної діяльності за проектно-технологічним ланцюжком – від ідеї до її реалізації в моделі, виробі (продукті праці). Головна особливість цього підходу – активізувати навчання, додавши йому дослідницький, творчий характер, і в такий спосіб передати учневі ініціативу в організації своєї пізнавальної діяльності.

Педагоги-позашкільники шляхом реалізації проектів можуть вирішувати питання:

- змістовного проведення дозвілля гуртківців;
- налагодження дружніх стосунків в дитячому колективі;
- залучення до проектно-діяльності всіх членів колективу та активне залучення батьків до співпраці;
- вирішення психологічних проблем, особистісних стосунків між гуртківцями, пошук нових лідерів групи;
- зростання активності, ініціативи, творчості, пошуку в колективі гуртківців;
- виховання таких важливих якостей, як взаємодопомога, взаємодія, самовдосконалення, самореалізація кожного гуртківця тощо.

Основними принципами проектно-діяльності є:

- добровільність вибору виду діяльності кожним учнем;
- врахування інтересів та психологічних особливостей певної вікової групи учнів;
- посиленість роботи, доведення її до логічного кінця;
- формування основ культури праці, якісне виготовлення та естетичне оформлення об'єктів;

- корисна значимість виконаних проектів;
- дотримання правил безпеки праці тощо.

Отже, час особистісно-орієнтованих технологій, а зокрема проектних технологій, прийшов, і вміння використовувати цей метод – це показник високої кваліфікації і прогресивної діяльності педагога-позашкільника, спрямованості на творчий розвиток гуртківців і підготовку їх до дорослого життя в суспільстві.

Навчальне проектування не є принциповою новою технологією. Метод проектів виник у 20-ті роки ХХ століття у США. Спершу його називали “методом проблем” і пов’язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та в освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитися у житті.

Одному з послідовників Дж. Дьюї – В.Х. Кілпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектами. Під проектом у той час мався на увазі цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини. В.Х. Кілпатрик дав таку класифікацію проектів:

- створюваний (продуктивний) проект, пов’язаний з трудовою діяльністю – доглядом за рослинами і тваринами, підготовкою макета, конструкторською діяльністю тощо;
- споживчий (його метою є споживання у найширшому розумінні, включаючи розваги) – підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг (ремонт одягу, взуття, інформаційні послуги тощо), проекти розв’язання проблем життєзабезпечення табору тощо;
- проект розв’язання проблеми (науково-дослідницький проект) – дослідження впливу умов догляду за рослинами на врожайність, фізико-математичні проекти, технічні проекти, проекти розв’язання історичних або літературних проблем (які, як правило, поєднуються з дискусійними формами роботи) тощо;
- проект-вправа (проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками).

Сьогодні метод проектів привернув увагу

вітчизняних науковців. У сучасній літературі вже є серйозні напрацювання щодо використання проектної технології в навчально-виховному процесі навчальних закладів. Це роботи О.В. Биковської, В.В. Вербицького, І.Г. Єрмакова, О.В. Литовченко, О.М. Пехоти, О.І. Пометун. В той час як висвітлення досвіду використання проектної технології у сучасних закладах позашкільної освіти в науковій літературі зустрічається дуже рідко й на сьогодні все ще є потребою педагогічної науки та практики.

«Проект» у буквальному перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед», так як проектна діяльність є основою випереджальної освіти.

Проект – поняття багатозначне та багатоаспектне, воно може розглядатися з різних точок зору й у різних площинах. Проект передбачає:

- відображення реальних інтересів його учасників;
- організовану самостійну діяльність;
- роботу в команді (освоєння ролі лідера-організатора, виконавця, експерта, дослідника, оформлювача тощо);
- вільний вибір траєкторії діяльності;
- включення всіх суб’єктів у пошукову, дослідницьку діяльність;
- систематичне відслідковування результатів роботи, як проміжних так і кінцевих;
- оформлення презентації результатів;
- фіксований час на виконання проекту.

Метою проектної технології є розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в насиченому інформаційному просторі, формування критичного мислення. Для досягнення цієї мети слід навчати учнів самостійно мислити, знаходити і розв’язувати проблеми, використовуючи задля цієї мети знання з різних сфер науки, техніки, розвивати здатність прогнозувати результати й можливі наслідки різних варіантів розв’язання проблеми.

Проектна педагогічна технологія включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, творчих та проблемних методів. Тому проектною діяльністю не можна назвати звичайну роботу над тією чи іншою темою або звичайну групову роботу! Адже проектна технологія передбачає використання певної сукупності навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв’язати ту чи іншу

проблему внаслідок самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів. Результати виконаних проектів повинні бути конкретними й «відчутними»: оформлені у вигляді презентації, відеофільму, альбому, журналу, газети, доповіді, виставки, картини, фантастичної історії, серія ілюстрацій, казка, сценарій свята тощо. До внутрішніх продуктів проектної діяльності належить розвиток здібностей: вербально-лінгвістичних, візуально-просторових, моторно-рухових, міжособистісних, внутрішньо особистісних, музично-ритмічних, натуралістичних тощо.

Тема проекту може бути пов'язана з теоретичними питаннями навчальної програми, з метою поглиблення знань (у такому випадку проект спрямований на індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу), а може стосуватися якогось практичного питання, актуального для повсякденного життя (в цьому разі метод проектів спрямований на досягнення інтеграції знань).

Незважаючи на різноманітність тем проектів та їхні відмінності за рівнем складності, глибиною дослідження, усі проекти характеризуються єдиним підходом до їхнього здійснення. У ході проектної діяльності істотно змінюється роль учителя. І.С. Сергеев виокремлює сім рольових функцій вчителя, які він має «прожити» під час керівництва учнівськими проектами:

Ентузіаст, ініціатор – підвищує мотивацію учнів, підтримує та заохочує їх, спрямовує проект у напрямку досягнення конкретних результатів;

- Фахівець – володіє знаннями й уміннями з багатьох питань;
- Консультант – організовує доступ до інформаційних ресурсів, направляє за довідками до інших фахівців;
- Керівник – допомагає з питань планування та контролю строків виконання проекту;
- «Людина, яка ставить питання» – організовує обговорення способів подолання труднощів шляхом непрямих, навідних питань, той, хто виявляє помилки і підтримує зворотній зв'язок.
- Координатор – контролює процес проектної діяльності;
- Експерт – дає чіткий аналіз результатів виконання проекту, допомагає робити поточну оцінку (рефлексію) проектної діяльності.

Найголовнішим є те, що серед цих функцій немає ролі «всезнаючого оракула», при якій учневі залишається бути тільки слухачем і виконавцем.

Поради вчителю, який працює за проектною технологією:

Ви маєте бути впевнені, що тема проекту є цікавою для всіх учнів;

Переконайтеся, що тема достатньо гнучка і що її можна розглядати з різних точок зору;

Зверніть увагу на те, чи передбачає розв'язання проблеми різні види діяльності;

Не намагайтеся зайняти весь вільний час учнів виконанням проекту, адже у них є й інші предмети й обов'язки;

Завжди будьте поруч з учнями, щоб простягнути їм руку допомоги, під час реалізації проекту.

Проектна технологія ставить учителя в особливу позицію – співпраці з учнями. Тому педагогові необхідне:

➤ вміння побачити і відібрати найцікавіші та практично значущі теми проектів;

➤ володіння всім арсеналом дослідницьких, пошукових методів, уміння організувати послідовну самостійну роботу учнів;

➤ уміння переорієнтувати всю навчально-виховну роботу учнів зі свого предмета на пріоритет різноманітних видів самостійної діяльності, на пріоритет індивідуальних, парних, групових видів діяльності дослідницького, пошукового, творчого плану.

Досягнення позитивних результатів при використанні проектної технології навчання можливе за умови якісної методичної підготовки вчителя, що включає:

➤ знання принципів і вимог до підбору об'єктів і теми проектної діяльності учнів;

➤ володіння методикою та організацією навчального проектування;

➤ уміння планувати діяльність учнів у ході роботи над проектом;

➤ організацію систематичного контролю учнів в ході виконання творчих чи інших проектів;

➤ підготовку необхідних методичних та дидактичних матеріалів.

На думку І.С. Сергеева проект – це «п'ять П»:

- проблема
- планування
- пошук інформації
- продукт
- презентація.

Переваги та недоліки проектної технології

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
<ul style="list-style-type: none"> • проектна технологія навчання надає кожному учню можливість реальної діяльності, у якій він може не тільки проявити свою індивідуальність, але і збагатити її; • розвиток пізнавальних навичок та креативного мислення, розширення кругозору, здатність шукати і опрацьовувати необхідну інформацію; • розвиток здатності до взаємодії, рольової діяльності у групових та колективних проектах; • збільшується мотивація до навчання; • педагог може раціонально розподілити свій час, приділяючи більше уваги учням з особливими потребами. 	<ul style="list-style-type: none"> • тривалий період підготовки як зі сторони педагога, так і учня; • окремі учні можуть бути не готові до виконання спільних групових чи колективних завдань; • процес підготовки та реалізації проекту буває важко проконтролювати; • проектне навчання часто неможливо або важко відобразити у календарно-тематичному плануванні, особливо це стосується проектів міждисциплінарного характеру.

Типологія проектів

Типологічні ознаки	Типи проектів
За домінуючим видом діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – дослідницькі проекти; – творчі проекти; – рольові та ігрові проекти; – інформаційні проекти; – прикладні проекти
За предметно-змістовною діяльністю	<ul style="list-style-type: none"> – монопроект; – міжпредметний проект.
За характером контактів	<ul style="list-style-type: none"> – внутрішні або регіональні проекти; – міжнародні проекти.
За кількістю учасників	<ul style="list-style-type: none"> – індивідуальні (персональні) проекти; – парні проекти; – групові проекти; – колективні проекти.
За тривалістю виконання	<ul style="list-style-type: none"> – короткострокові проекти (міні-проекти) 1–3 уроки ; – проекти середньої тривалості (тиждень-місяць); – довгострокові проекти (місяць – кілька місяців).
За навчальними цілями	<ul style="list-style-type: none"> – узагальнюючі проекти; – ввідні до теми; – закріплюючі проекти.

Шосте «П» проекту – це його Портфоліо, тобто тека, в якій зібрані всі робочі матеріали проекту, зокрема чернетки, плани роботи, звіти тощо. Стандартне оформлення проекту.

Починаючи з травня 2022 року, заклад ПНВО бере участь в Всеукраїнському проекті «Сади Перемоги», завдяки якому зможемо ефективно реалізувати програму шкільного городництва, сформувати корисні навички у вихованців та урізноманітнити

їх раціон свіжозібраними овочами та зеленню. Спершу були облаштовані компостери, аби мати органічне добриво для своєї ділянки. Їх майстрували вихованці з керівниками гуртків наповнюючи сухим листям та харчовими відходами. Облаштування компостерів і спільнотворення садів дозволить розвинути у вихованців навички бути господарем на рідній землі, на власному досвіді пізнавати і розуміти суть процесів життєдіяльності, бачити шлях від компостування

відходів до проростання насінини та збору врожаю.

Реалізується «ANIMAL HAV» соціально-реабілітаційний проект діяльності для дітей з особливими освітніми потребами. Термін дії проекту – 3 роки. Учасниками проекту: педагогічний колектив, спонсори, батьки, громадські організації.

Метою проекту є залучення дітей з особливими потребами до анімалотерапії. Спілкування з тваринами допомагає долати стрес, нормалізувати роботу нервової системи, що сприяє психічній, соціальній реабілітації і є надзвичайно важливим особливо для дітей з особливими освітніми потребами.

Міський осередок «Екологічної варти», ПНВО взяв участь міні-гранді та отримали кошти на проекти «Бережи та примножуй орнітофауну рідного краю», «До олімпійських вершин – за мир заради миру» було придбано килимок для туризму та сидіння для

туризму, компаси, монокуляри, біноклі, форма, м'ячі за підтримки # Центру_профілактики та Інституту міжнародної освіти, США.

Використані джерела

1. Тагліна О.В. Метод проектів на уроках біології. – Х.: Вид-во «Ранок», – 2011–160 с.
2. Микитюк П.П. Управління проектами: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / П.П. Микитюк – Тернопіль, 2014–270 с.
3. І.М. Дичківська. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник – Київ: Академвидав, 2004 р.
4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор – укладач Н.П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2012–176 с.
5. Михайліченко М.В. Рудик Я.М. Освітні технології: навч. посібник. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016–583 с.

ВИХОВАННЯ ДИТИНИ З ООП ПІД ЧАС ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Звекова Вікторія Корніївна,

*канд. пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Пріоритетною системою розвитку позашкільної освіти та виховання є сприяння становленню творчої особистості дитини. У цьому плані особливе місце належить гуртковій роботі, де діти з особливими освітніми потребами працюють за своїми власними інтересами. Це дуже важливий підхід до розвитку позашкільної освіти та виховання. Спрямованість на становлення творчої особистості дитини відображає розуміння того, що кожна дитина має унікальні таланти, здібності та інтереси, які слід розвивати та підтримувати.

Гурткова робота – сприятливий простір творчого та особистісного вдосконалення учнів, поглибленого розвитку їхніх здібностей, реалізації можливостей та прагнень, створення умов для творчого розвитку та самовираження учнів, організація змістовного дозвілля, впровадження інноваційних форм і методів навчання та виховання. Гурткова робота, де діти можуть працювати за своїми власними інтересами, відіграє ключову роль у досягненні цієї мети. Ось кілька причин, чому такий підхід є важливим:

Розвиток індивідуальності: Кожна дитина має свої унікальні здібності та потреби. Гурткова робота, спрямована на інтереси самої дитини, дозволяє їй розвивати свої сильні сторони та здібності.

Мотивація до навчання: Робота над проектами або діяльністю, яка цікава дитині, зазвичай сприяє більшій мотивації до навчання та розвитку. Дитина більш активно займається, коли вона сама обирає напрямок діяльності.

Стимулювання творчості: Гурткова робота дозволяє дітям виявляти творчий потенціал та виражати свої ідеї у практичних проектах. Це сприяє розвитку творчих навичок та думок.

Розвиток самостійності: Робота над інтересами допомагає дітям розвивати навички самостійності, вирішення проблем та прийняття рішень.

Збагачення знань та навичок: Гурткова робота може допомогти дітям освоїти нові

знання та навички, які можуть бути важливими у їхньому майбутньому житті та професійній діяльності.

Соціальний розвиток: Робота у гурткових групах сприяє розвитку соціальних навичок, співпраці та комунікації.

Усі ці аспекти допомагають дітям розвинути свою особистість, виявляти свої потенціали та здібності, а також готувати їх до активної участі в суспільстві. Гурткова робота може надати їм платформу для самореалізації та досягнення успіху у різних сферах життя.

Дослідження, проведене в цій роботі, базується на результатах робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених у галузі позашкільної роботи. Питанням виховання особистості в гуртковій роботі та стратегії присвятили свої праці А. Маслоу, Д. Дьюї, Л. Виготський, Е. Еріксон, Ф. Фребель, А.Макаренко, В. Сухомлинський, О. Вишневецький, І.Бех та ін. Аналізуючи, систематизуючи та узагальнюючи основні положення, що містяться в працях зазначених фахівців.

Свобода вибору та можливість займатися улюбленими заняттями у позашкільній роботі відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку особистості дитини та формуванні її майбутньої професійної підготовки. Ось деякі ключові аспекти цього впливу:

Самоорганізація: Вільний вибір діяльності та можливість займатися тим, що дійсно цікавить дитину, розвиває її навички самоорганізації. Дитина навчається планувати свій час, встановлювати пріоритети та вирішувати завдання.

Розвиток творчості: Займання улюбленими заняттями сприяє розвитку творчого мислення та пошуку нетрадиційних рішень. Дитина навчається відкривати нові способи розв'язання завдань та виходити за рамки звичайних підходів.

Особистісний розвиток: Вибір захоплених справ сприяє становленню особистості. Дитина має можливість виявити свої інтереси, цінності та сильні сторони, що допомагає визначити власний шлях у майбутньому.

Професійний розвиток: Захоплення дитини може стати основою для подальшої професійної діяльності. Вільний вибір допомагає рано визначити майбутній напрямок, уникнувши невірної вибору професії пізніше.

Самодостатність: Здійснення вибору та праця над улюбленими заняттями виховують самодостатність та незалежність. Дитина навчається приймати рішення та діяти самостійно.

Подолання труднощів: Займання улюбленими справами не завжди буде легким, але це сприяє розвитку внутрішньої мотивації та вміння подолати труднощі.

Вільний вибір та можливість самовираження у позашкільній роботі допомагають дитині розкрити свій потенціал, зрозуміти свої здібності та знайти свій шлях у житті. Основним цільовим напрямом виховної роботи в умовах воєнного стану є забезпечення безпеки та здоров'я особистості,

забезпечення її фізичного, соціального і духовного благополуччя.

Список використаної літератури:

1. Боднарук Т.І. Поради В.Сухомлинського за його книгою «Сто порад учителю» – Хмельницький, 2011.

2. Вчитель вчителю, учням та батькам/ Загальнокультурна та професійна самоосвіта: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://teacher.at.ua/publ/14-1-0-2265>

3. Виховний простір позашкільного навчального закладу як важливий чинник соціалізації дітей і молоді. – Режим доступу: <http://www.guon.kiev.ua/?q=node/1422>

4. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І.Д. Бех, В.І. Кириченко, Ж.В. Петрочко. Харків: Друкарня Мадрид, 2016.140 с. URL: <https://www.kremenetslyceum.com.ua/wpcontent/uploads/trening-progr-z-Ukrayinoyu-v-sertsy.pdf>

КЕЙС ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

О.Д. Поліщук,

*Судилківський ліцей Хмельницької області, вчитель початкових класів,
Н.О. Самолюк,*

Судилківський ліцей Хмельницької області, вчитель початкових класів,

Анотація. Кейс-технології — чому це добре? Все просто: давно доведено, що мозок людини краще сприймає не розрізнені факти, а взаємопов'язані, то чому б цим не скористатися? Зв'язки між поняттями та явищами з різних предметів встановити не так складно, як може видатися на перший погляд. І саме тут на допомогу приходять кейс-технології.

Ключові слова. Інноваційні технології навчання; кейс-технології; ситуаційне навчання; кейс-урок.

Освітній процес у початкових класах має забезпечувати всі необхідні умови для всебічного розвитку особистості, громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору, займаючи певну ланку в навколишньому середовищі.

Кейс-технологія як сучасний тренд в освіті існує вже багато років, проте масової популярності, насамперед на території України, набрала після реформи НУШ. Саме кейс-технологія спирається на впровадження інтегрального підходу до навчання, конструювання знань за рахунок інноваційного підходу та розвитку необхідних для життя практичних компетенцій.

У кейс-технології не даються конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє учневі, спираючись на власний досвід, формулювати висновки, застосовувати на практиці одержані знання, пред'являти власний (або груповий) погляд на проблему. В кейсі проблема представлена в неявному, схованому вигляді, як правило, вона не має однозначного вирішення. Отже, актуальність теми обумовлена тим, що вона є важливою для діяльності вчителя у контексті підвищення результативності освітнього процесу шляхом вдосконалення даної методики. Сьогодні Нова українська школа

повинна зробити людину успішною. Сучасне покоління школярів потребує нових знань, умінь і компетенцій, які не в змозі запропонувати освітня система. Саме тому виникла потреба в нових навчальних методах, зокрема міжпредметного, кейсового навчання.

Те, з чим діти вийдуть зі школи і навіть із університету, буде недостатнім. Вони змушені будуть увесь час учитися, якщо хочуть рухатися вперед і розвиватися. Змінюються технології, змінюються вимоги ринку праці, змінюються обставини. І тому школа мусить надати необхідні компетентності – не тільки знання, а ще й уміння їх застосовувати, виробляти своє ставлення до тієї чи іншої ситуації.

З досвіду роботи переконались, що учням важко висловлювати свої думки, відстоювати власну позицію, приймати самостійні рішення. У них спостерігається спад мовленнєвої культури, а маючи теоретичні знання, учні припускаються безлічі помилок у практичному використанні теоретичних знань. Тому виникає потреба постійно вдосконалювати форми організації освітнього процесу, педагогічні технології, методи навчання, створювати необхідні умови для розвитку та самореалізації особистості з метою підвищення ефективності освітнього процесу. Для цього ми обираємо такі методи, форми та прийоми роботи, які допоможуть максимально активізувати діяльність учнів, щоб сформувані в них потреби та вміння критично мислити, щоб учні були здатні сприймати інформацію, ґрунтовно й критично аналізувати її, бачити помилки або логічні порушення в чужому мовленні, вміти їх аналізувати, співставляти, удосконалювати.

Вперше термін «кейс» було використано на початку ХХ століття. В перекладі з англійської кейс – випадок.

Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко визначений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з проблемою чи ситуацією, яка існувала чи й зараз існує. Хороший кейс має задовольняти таким вимогам:

- відповідати чітко поставленій меті;
- бути актуальним на сьогоднішній день;
- мати відповідний рівень складності;
- ілюструвати декілька аспектів життя;
- мати національне забарвлення;
- ілюструвати типові ситуації;
- розвивати аналітичне мислення;
- провокувати дискусію;
- мати декілька рішень.

Цілі кейс-технологій:

- аналіз інформації (самостійно та у складі групи);
- пошук ключових проблем запропонованого завдання;
- пошук відомостей, які необхідні для вирішення завдання;
- пошук та оцінка альтернативних шляхів розв'язання завдання;
- обрання найкращого рішення і складання плану дій.

Кейс – технологію ми впроваджуємо за допомогою наступних методів: [2]

- метод ситуаційного аналізу – ситуаційні завдання та вправи, аналіз конкретних ситуацій;
- метод розбору ділової кореспонденції;
- ігрове проектування;
- метод ситуаційно-рольових ігор;
- метод дискусії.

Навички, які розвиває метод:

- аналітичні навички (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати, представляти та добувати їх; мислити чітко й логічно),
- практичні навички (формування на практиці навичок використання теорії, методів та принципів),
- творчі навички (генерація альтернативних рішень),
- комунікативні навички (вміння вести дискусію, переконувати, використовувати наочний матеріал та інші медіа-засоби, кооперуватися в групі, захищати власну точку зору, переконувати опонентів, складати короткий та переконливий звіт), соціальні навички (оцінка поведінки людей, вміння слухати, підтримувати в дискусії чи аргументувати протилежні думки, контролювати себе тощо).

Кейси найкращим чином залучають учнів до активного вирішення ситуації, до участі в подіях кейса.

З досвіду роботи можемо зазначити, що діяльність учителя при використанні технології «кейс» включає два етапи:

1. Перший етап являє собою складну творчу роботу зі створення кейса й запитань для його аналізу. Такий вид роботи здійснюється за межами класу.

Це науково-дослідна, методична робота. Для цього необхідно ретельно підготувати методичне забезпечення як для самостійної роботи учнів, так і для проведення уроку.

2. Другий етап містить у собі діяльність учителя в класі, де він виступає із вступним і заключним словом, організовує дискусію, підтримує діловий настрій у класі, оцінює роботу учнів та аналізує ситуації.

Під час вивчення теми «Тварини» (предмет «Я досліджую світ») ми застосовуємо наступну структуру:

1. Підготовчий етап. Педагог готує ситуацію, додаткові інформаційні матеріали, визначає місце заняття в системі предмета.

2. Ознайомлювальний етап:

- залучення учасників до живого обговорення реальної ситуації, введення в ситуацію, опис ситуації.
- виконання індивідуального завдання, пошук необхідного інформаційного матеріалу.

3. Основний (аналітичний) етап.

Технологія роботи з кейсом:

- Усвідомлення та формулювання проблеми на основі інтерпретації ситуації.
- Виявлення причин виникнення даної проблеми.
- Вироблення різних способів дії – альтернатив.
- Вибір кращого рішення з опорою на аналіз позитивних і негативних наслідків кожного.

- Складання програми діяльності з орієнтацією на первинні цілі та реальність їх реалізації.

Кейс на уроці, проводимо його у 5 етапів:

1. Знайомство із ситуацією.
2. Виділення основної проблеми.
3. «Мозковий штурм».
4. Аналіз наслідків прийняття того чи іншого рішення.
5. Вирішення кейса – пропозиція одного або кількох варіантів, вказівка на можливе

виникнення проблеми, механізми їх запобігання та рішення.

Наприклад:

Тема. Як виростити нову рослину без насіння.

Мета: продовжити формувати поняття рослина – живий організм, сформувати уявлення про способи вегетативного розмноження рослин за допомогою різних органів, формувати вміння розмножувати кімнатні та інші рослини, виховувати естетичні почуття.

Створення проблемної ситуації

1. Учитель повідомляє учням, що нам треба озеленити клас, але нам виділяється тільки одна кімнатна рослина.

Проблемне питання.

1. Як нам виконати це завдання та отримати кілька рослин, адже є лише одна?

2. Нам подарували один кущик суниці дуже гарного сорту. Бажано його розмножити на пришкольній ділянці, хоча насіння немає.

Проблемне питання

1. Як нам бути?

2. Чи можна суницю вирощувати без насіння?

3. Колега по роботі принесла 5 бульб врожайного сорту топінамбору.

Проблемне питання.

Як можна отримати багато топінамбору з п'яти бульб?

Примітка. Ці проблемні ситуації слід створити в класі за три-чотири тижні до уроку, щоб учні-дослідники заздалегідь провели досліди під керівництвом учителя, а на цьому уроці змогли б продемонструвати результати дослідів.

Обговорення припущень і здогадів учнів.

Практична робота з метою вирішення загальної проблеми: чи можна вирощувати рослини без насіння?

1) розмноження кімнатних рослин живцями (традесканції або бегонії, пеларгонії, бальзаміну);

2) розмноження суниці вусами;

3) розмноження бульбами (закласти кілька дослідів для перевірки тих припущень, які зробили учні у процесі обговорення проблемної ситуації);

4) розмноження цілою бульбою, половинками, четвертинками, очками);

5) розмноження кімнатних рослин «дітками»: хлорофітуму, каланхое, кактуса;

6) розмноження кімнатної рослини сансевьєру кореневищами;

7) розмноження листям (фіалка, глоксинія);

8) розмноження цибулинами (тюльпани, нарциси).

Застосовуючи кейс-уроки, діти беруть на себе відповідальність за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи, впевненість в собі, здатність до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації.

Отже, кейси повинні бути правдивими, реалістичними, але не обтяженими деталями, вони мають бути пов'язані з матеріалом, що вивчається.

Саме тому вважаємо, що кейс-уроки – це інноваційний підхід у навчанні, оскільки вони розв'язують головну проблему школи: як поєднати теорію з практикою і знання з компетенціями, як підготувати дитину до самостійного життя в соціумі.

Цінність кейс-технології полягає в тому, що вона одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми.

Використання кейс-технології відкриває широкий простір, для творчості, самостійності, розвиває практичне мислення, уміння аналізувати інформацію, формулювати і розв'язувати проблеми, а також формує життєві компетентності.

Список використаних джерел

1. Ковальова С.М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2014. № 74. С. 20–24.

2. Освітні технології. / Ред. О.М. Пехота — К.: А.С.К., 2002–256 с. 5. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник. — К.: Просвіта, 2000. — 368 с.

3. Шевченко О.П. Навчальний потенціал кейс-методу URL: <http://vuzlib.com/content/view/315/84/>

4. Шеремета П.М., Канищенко Л.Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі/ За ред. О.І. Сидоренка; 2-ге вид. –К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 80 с.

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Романюк Т.М.

«Вчитель-методист»

вчитель початкових класів

кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»,

Клубівський лицей імені Героя України Олега Довгого Хмельницької області

Штунгер С.М.

«Вчитель-методист»

вчитель початкових класів

кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»,

Кунівський лицей Хмельницької області

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена проблемі інтеграції навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів. Здійснюючи аналіз сучасних педагогічних тенденцій, автори розглядають переваги та виклики, пов'язані з впровадженням цього підходу в навчальний процес. Стаття також розглядає позитивний вплив інтегрованого навчання на мотивацію та інтерес до природничих предметів серед дітей.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: «інтеграція навчання», «природнича освіта», «молодші школярі», «розвиток критичного мислення», «мотивація», «навчальний процес».

В сучасному освітньому контексті актуальність інтеграції навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів набуває все більшого значення. Однією з ключових тенденцій в педагогіці стає пошук ефективних методів навчання, спрямованих на глибше засвоєння знань та розвиток критичного мислення учнів. Інтеграція навчальних предметів в природничій освіті є перспективним підходом, спрямованим на стимулювання цікавості та мотивації дітей до вивчення природничих наук [1, с.10].

Ефективність навчання молодших школярів може бути значно підвищена завдяки використанню різноманітних способів інтеграції змісту початкового навчання у природничій освіті. Особливий акцент слід зробити на впровадженні інтегрованих курсів, підручників, завдань та уроків, які сприяють більш глибокому розумінню природничих явищ.

Інтегровані курси дозволяють об'єднати різні навчальні предмети в єдиний навчальний контекст, створюючи цілісне уявлення про природу та її взаємозв'язки. Інтегровані підручники, в свою чергу, допомагають створити спільну платформу для різних дисциплін, сприяючи зручній та систематизованій передачі знань. Інтегровані завдання та уроки розвивають учнівські навички критичного мислення та вміння застосовувати знання в різних контекстах. Сьогодні інтеграція є не лише перспективним, але і важливим інноваційним кроком у сфері сучасної початкової освіти. Цей підхід не лише створює умови для більш ефективного сприйняття навчального матеріалу, але також активізує інтелектуальну діяльність учнів та вчителів, сприяючи розвитку творчого підходу до навчання та поглибленого розуміння природничих явищ [2, с.11].

Свій розвиток ідеї інтеграції навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів можна відстежити ще з 60-х років ХХ століття, коли видатний педагог В.О. Сухомлинський впроваджував концепцію «уроку мислення в природі». Його педагогічний досвід став одним з найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів діяльності з однією об'єднуючою метою. Необхідно дбати про таке структурування уроків, яке дозволить взаємодіяти отриманими з різних предметів відомостями, забезпечуючи взаємодоповнення та поглиблення матеріалів.

Наприклад, вирішуючи завдання ознайомлення дітей з природою та виховання

гуманних почуттів, ми можемо об'єднати вивчення предмету «Я досліджую світ» з елементами читання. Під час цих занять можемо розвивати свідомість та почуття, а в процесі читання акцентувати вплив на емоційну сферу, щоб формувати переконання та сприяти естетичному розвитку [3]. На інтегрованих уроках навчання, учні отримують наукові знання у більш доступній та захоплюючій формі, що сприяє їхньому зацікавленню та розумінню матеріалу. Цей підхід дозволяє не лише збагачувати знання, але й розвивати різні аспекти особистості, роблячи навчання більш комплексним та високоефективним процесом.

Особливо вдалими і ефективними методами реалізації міжпредметних зв'язків у системі природничої освіти молодших школярів є застосування інтегрованих уроків. Цей підхід є ключовим елементом засобів підвищення ефективності навчання, оскільки дозволяє поєднати різні навчальні предмети в одному уроці, сприяючи глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню цілісного уявлення про навколишній світ. Поняття «інтеграція» в даному контексті може мати два ключові аспекти: по-перше, це створення цілісного уявлення учнів про навколишній світ, де інтеграція є метою навчання; по-друге, це знаходження загального фундаменту взаємопроникнення знань, де інтеграція слугує засобом навчання. Інтегрований урок визначається тут як урок, на якому використовуються знання, уміння та результати аналізу досліджуваного матеріалу з інших наук та навчальних предметів. Цей підхід сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу, адже використовується метод взаємодії різних дисциплін на одному уроці, що сприяє глибокому розумінню та внутрішньому зв'язку між різними аспектами природничої освіти молодших школярів [4, с.128].

Багато вчителів володіють теоретичною базою щодо інтеграції навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів. Однак, не всі враховують критерії ефективної реалізації інтегрованого уроку, які включають: активізація творчої пізнавальної діяльності учнів, сприяння розвитку пізнавального інтересу шляхом використання проблемного навчання, що стимулює учнів думати творчо та активно включатися в процес навчання.

Залучення учнів у самостійну практичну діяльність: створення умов для самостійної

роботи учнів, де вони можуть застосовувати знання в практичних завданнях та вирішувати проблеми.

Розвиток дослідницьких навичок та вміння приймати самостійне рішення: сприяння розвитку навичок самостійного дослідження та прийняття рішень, що допомагає учням стати активними учасниками навчального процесу.

Формування в учнів сучасних уявлень про цілісність і розвиток природи: сприяння формуванню у учнів глибокого розуміння та усвідомлення природничих явищ як цілісної системи. Формування системного мислення і глибоке усвідомлене засвоєння понять: Розвиток учнівського системного мислення та засвоєння ключових понять через інтегровані підходи.

Ефективність інтеграції навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів визначається не лише теоретичними знаннями вчителів, але й їхньою здатністю враховувати та впроваджувати ці критерії у практиці навчання [5, с.9].

Для успішної реалізації інтегрованого навчання в природничій освіті молодших школярів важливо розуміти різноманітні функції, які виконують інтегровані уроки.

Інтегровані уроки виконують кілька ключових функцій. Методологічна функція: сприяє формуванню учнів сучасних уявлень про досліджувані дисципліни, використовуючи методи та підходи, що допомагають усвідомити цілісність і взаємозв'язок між різними предметами.

Освітня функція: формує системність та зв'язаність окремих частин як системи, сприяючи розвитку глибини та гнучкості усвідомлення навчального матеріалу.

Розвиваюча функція: стимулює пізнавальну активність, допомагає подолати інертність мислення та розширює кругозір учнів.

Виховна функція: відображає політехнічну спрямованість, сприяючи розвитку різноманітних навичок та цінностей. Конструктивна функція: спрямована на удосконалення змісту навчального матеріалу, методів та форм організації навчання. Для успішної реалізації інтегрованого уроку важливо врахувати кілька умов. Вчителю слід уважно визначити об'єкт вивчення та проаналізувати зміст уроку. Залучення учнів до підготовки уроку та їхній участі може відбуватися через активну співпрацю.

Важливо використовувати технології самоосвіти для стимулювання розумової діяльності.

Комбінація індивідуальних та групових форм роботи є невід'ємною частиною інтегрованого уроку. Також важливо враховувати вікові психологічні особливості учнів та їхню орієнтацію на здоровий спосіб життя. Ці умови сприяють успішній інтеграції навчання та роблять процес навчання цікавим і результативним для молодших школярів [6].

Інтеграція навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів через використання мультимедійних ресурсів, відео та інтерактивних додатків є ефективним методом покращення процесу навчання. Цей підхід сприяє більш глибокому засвоєнню концепцій та підтримує активну участь учнів у навчанні.

Відео-лекції: розробка коротких відео-лекцій, які пояснюють складні концепції природничих наук за допомогою анімацій та графічних ефектів. Використання відео для візуалізації процесів у природі, що полегшує їх зрозуміння. Використання відео для візуалізації процесів у природі може бути ефективною інтеграцією з інформатикою, особливо якщо враховувати сучасні технології та можливості. Наприклад, вчителі можуть використовувати інтерактивні відеоуроки, які включають ігрові елементи та завдання для взаємодії з учнями. У таких відео можуть бути вказівники та запитання, що спрямовують на вирішення завдань прямо під час перегляду. Використання віртуальної реальності чи розширеної реальності дозволяє учням «поглиблюватися» у природній світ та спостерігати за процесами в реальному чи віртуальному середовищі. Наприклад, вони можуть вивчати екосистему лісу чи досліджувати різноманітні види рослин та тварин. Програмування та кодування можуть бути представлені у формі ігор, де учні створюють алгоритми для відтворення природничих процесів. Це не лише розвиває їхні інформаційні навички, але й розуміння природничих явищ [7].

Електронні підручники можуть включати анімації та мультимедійний контент, які надають учням візуальність та взаємодію з навчальним матеріалом. Це сприяє активному залученню та розумінню предметів. Використання відео разом з інформатикою створює цікаві та доступні можливості для

учнів початкової школи досліджувати природу та розвивати цифрові навички у захопливий спосіб.

Інтерактивні симуляції: залучення до інтерактивних симуляцій, де учні можуть експериментувати з різними фізичними та хімічними процесами. Використання симуляцій для дослідження взаємозв'язку між живою природою та властивостями матерії.

Віртуальні екскурсії: проведення віртуальних екскурсій до природничих музеїв, лабораторій чи експедицій, що дозволяє учням досліджувати різноманіття природничих явищ. Використання 360-градусних відео для поглиблення знань про середовище.

Інтеграція навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів через проєкт віртуальних подорожей «Музеї просто неба» надає унікальну можливість поглибленого вивчення різних аспектів історії, культури та архітектури. Проєкт такого типу можна інтегрувати з різними предметами.

Історія: вивчення і дослідження історичних подій, у віртуальних музеях просто неба.

Географія: розгляд віртуальних музеїв дозволяє учням вивчати географічні особливості різних регіонів України. Аналіз та порівняння місць розташування музеїв сприяє розвитку географічного мислення.

Мистецтво: вивчення традицій, обрядів і побуту українського народу через експозиції музеїв сприяє розширенню культурного кругозору учнів. Порівняння різних регіональних особливостей культури народів, які представлені у музеях. Вивчення стилів архітектури та мистецтва в різних епохах на прикладі архітектурних пам'яток у віртуальних музеях. Творчі завдання, пов'язані із створенням власних макетів або малюнків, інспіровані архітектурними елементами музеїв. Українська мова та література: використання україномовних пояснень під час віртуальних екскурсій сприяє розвитку мовних навичок учнів. Обговорення літературних творів, пов'язаних з історією та культурою відвіданих музеїв.

Онлайн лабораторії: проведення віртуальних лабораторних робіт через онлайн платформи, де учні можуть виконувати експерименти та спостерігати за результатами. Поеднання лабораторних досліджень з короткими відео-поясненнями.

Ігрові елементи: розробка інтерактивних ігор, які викликають інтерес та розвивають

навички з природничих наук. Використання ігор для вирішення завдань, пов'язаних із вивченням різних предметів. У природознавстві та математиці ігри можуть бути використані для вивчення екосистем.

Гра «Екосистемний лабіринт»: учні рухаються по лабіринту, представляючи різні елементи екосистеми. Під час гри вони вивчають взаємодію та залежності між живими та неживими компонентами природи [8].

Захоплюючий «Математичний квест»: завдання гри полягає в розв'язанні математичних задач на кожному етапі квесту. Це може включати в себе розв'язування задач на підрахунок кількості елементів у природі або використання геометричних фігур для вивчення природних форм.

Подкасти та відеопрезентації: створення аудіо- або відеоподкастів з відомими науковцями або експертами, які розповідають про захоплюючі аспекти природничих наук.

Використання коротких відеопрезентацій для введення нових тем чи концепцій. Використання мультимедійних ресурсів дозволяє створити захоплююче навчальне середовище та розширити можливості учнів для вивчення природничих предметів.

У сучасному освітньому середовищі, де важливо стимулювати інтерес та мотивацію учнів до навчання, інтеграція навчальних предметів у природничій освіті молодших школярів виявляється актуальною та перспективною стратегією. Зазначена стаття слугує важливим внеском у вивчення та

розвиток інтегрованого підходу в природничій освіті, підкреслюючи необхідність реалізації цього підходу для підвищення ефективності навчання молодших школярів та стимулювання їхнього інтересу до навчання природничих наук.

Список використаних джерел

1. Лисенко Г. З досвіду проведення інтегрованих уроків//Початкова школа. – 2021 № 8 – с.10–11.
2. Митник О., Шпак В. Народження нестандартного уроку// Початкова школа. – 2020. – № 12 – с. 11–23.
3. Михайлова О. С «Інтеграція, як методичне явище» .– Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» G / index htm сайт UD. «Перше вересня».
4. Нестандартні уроки в початковій школі/ Упоряд. О. Кондратюк . – К.: Ред. загальнопед. газ., 2019. – 128 с.
5. Савка О., Борис І. Інтегрований урок як спосіб реалізації особистісно орієнтованого навчання //Початкова освіта – 2020. – №20. – С.9.
6. Савченко О. Урок у початкових класах/Навчально-методичний посібник. – К.: Освіта. – 2023.
7. 7. Тосколовська М. Інтеграція в процесі навчання грамоти. // Початкова школа 2019. – №16, 20.
8. 8. Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. – Х.: Основа, 2019

ІНТЕРКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Чурса Ірина Дмитрівна,

*директор Закладу позашкільної освіти «Центр дитячої та юнацької творчості
Шевченківського району» Запорізької міської ради*

У статті висвітлено унікальний досвід формування культури міжнаціональної співпраці в освітньому середовищі сучасного закладу позашкільної освіти. Розкрито ціннісну спрямованість інтеркультурної діяльності закладу освіти як перспективного напрямку підвищення якості освіти, що базується на партнерській взаємодії, взаємозбагаченні та діалозі культур, повазі до різноманітності. Надано модель створення умов для інтеграції культур в закладі освіти, як до збереження рідної культури, так і до розвитку інтересу до нової, яка приймає культуру і активно з нею взаємодіє.

Ключові слова: позашкільна освіта, якість освіти, інтеркультурна діяльність, міжкультурна комунікація, культурна компетентність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується змінами в усіх його сферах і соціальних інститутах, особливо гострими постають питання якісного навчання підростаючого покоління. Поняття «якість освіти» у вузькому розумінні це якість результатів освітнього процесу, тобто якість освіченості учнів, якість знань, умінь, володіння процедурами творчої діяльності, вихованості й т.д. Якість освіти в широкому розумінні – це і якість результатів освітнього процесу, і якість реалізації освітнього процесу, і якість умов його протікання.

Інтеркультурна діяльність в контексті освіти відноситься до процесу співпраці та взаємодії між різними культурами і національностями в освітньому середовищі. Вона спрямована на розуміння, повагу та сприйняття різноманітності культур та створення умов для взаємодії між представниками різних культур. Ця діяльність включає такі аспекти, як обмін досвідом, міжкультурне навчання, спільні проекти, діалог культур і багато іншого.

Якість освіти є критично важливою складовою інтеркультурної діяльності, оскільки вона визначає, наскільки ефективно ці цілі досягаються. Освіта в цьому контексті має сприяти розвитку культурної компетентності, тобто здатності розуміти, цінувати і співпрацювати з представниками різних культур. Ефективно

організована та успішно реалізована інтеркультурна діяльність може сприяти розвитку глобальної громадянськості, сприйнятливості до різних культур та здатності до побудови плідних міжкультурних стосунків, що важливо в сучасному світі, де люди з різних культур і національностей все частіше зустрічаються і співпрацюють.

Інтеркультурна діяльність – це взаємодія між людьми з різних культур з метою досягнення спільних цілей, а саме взаємодія та співпраця між людьми з різних країн, релігій, етнічних груп, соціальних класів та інших груп, які мають відмінності в культурних нормах, цінностях, поведінці та комунікації. Така діяльність може бути корисною для підвищення культурної свідомості, збагачення знань про різні культури, розвитку толерантності та підвищення рівня співпраці й розуміння між різними групами людей. Цей процес включає в себе вивчення інших культур, знайомство з їх історією, традиціями, мовою, мистецтвом та іншими аспектами культури. Інтеркультурна діяльність також включає в себе комунікацію з представниками інших культур, обмін думками та досвідом, співпрацю в різних проектах та програмах, допомагає побудувати взаєморозуміння та зменшити конфлікти між людьми з різних культур, а також сприяє розвитку культурної різноманітності та збагаченню культурної спадщини. В сучасному світі інтеркультурна діяльність стає все більш важливою, оскільки світ стає все більш глобалізованим та культурно різноманітним. Розвиток інтеркультурної компетентності дітей та учнівської молоді є важливою складовою сучасної освіти, оскільки світ стає все більш глобалізованим, а люди з різних культур зустрічаються все частіше в різних сферах життя. Ефективна інтеркультурна діяльність закладу освіти залежить від вдало організованого управління освітнім процесом. У широкому значенні адміністрування – це не тільки професійна діяльність чиновників, а й уся система адміністративних інститутів з достатньо суворою ієрархією, за допомогою якої відповідальність за виконання

державних рішень «спускається» зверху вниз [8, с.132]. Розпорядчі методи адміністрування включають поточну організаційну роботу, яка базується на вже сформованій за допомогою регламентування організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освіта стає трендом сучасного успішного суспільства. А розвиток інноваційного потенціалу – це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а й засіб забезпечення безпеки та суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному світі. У розділі V статті 41 Закону України «Про освіту» надається багатовимірне поняття «якість освіти» як таке, що охоплює відповідність її визначеній місії, меті та набору прозорих, підзвітних, досконалих стандартів чи критеріїв, які створюють позитивні зміни у підготовці здобувачів освіти або особистісному зростанні [3]. На сьогодні є розуміння того, що лише поєднання механізмів зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості може гарантувати результат, відповідність вимірювальним структурованим показникам якості є необхідною, але недостатньою її складовою, а одна з ланок забезпечення якості – це заклади позашкільної освіти. Сьогодні, в умовах протистояння російській агресії, спостерігаємо як формується єдина українська нація та українська ідентичність через усвідомлення українців у приналежності до держави України, до системи спротиву ворогу, тобто до українського народу, української нації та держави, як у межах території України, так і за її кордонами. Зміну у ставленні українців до своєї національної ідентичності яскраво демонструє статистика, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) всеукраїнського опитування громадської думки «Омнібус», щодо динаміки становлення громадянської ідентичності населення України. У дослідженнях акцентується, що громадянська ідентичність молоді (яку закладено в основі національної ідентичності) за 2022 рік зросла майже у два рази – з 45,6% до 84,6%.

Мета статті полягає у презентації практичних рекомендацій зі створення умов для формування культури міжнаціональної співпраці в освітньому середовищі сучасного закладу позашкільної освіти як перспективного напрямку підвищення якості освіти, що базується на партнерській взаємодії, взаємозбагаченні та діалозі культур, повазі до різноманітності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно Закону України «Про громадські об'єднання» визначається що «громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [4]. У разі якщо засновниками та членами (учасниками) такого об'єднання є фізичні особи, то таке об'єднання набуває статус громадської організації. Разом із тим в законодавчій базі визначається дихотомія понять громадське об'єднання та громадська організація [6, с.52]. «Громадські організації та громадські спілки є видами громадських об'єднань, а останні у свою чергу разом із політичними партіями, благодійними та релігійними організаціями є видом об'єднань громадян» [2, с.124]. Конституція України (ст. 36) гарантує право громадян на свободу об'єднання у тому числі для задоволення соціальних, культурних та інших інтересів [5]. Саме для цього на базі Охрімівської школи Кирилівської селищної ради Якимівського району Запорізької області у 2012 році було створено добровільне об'єднання – фольклорний колектив «Охримовски цвятенца».

Підґрунтям цього був той факт, що в приморському та приазовському районі Запорізької мешкає велика кількість болгар, які переселились сюди ще з часів російсько-турецьких війн. Для України з її різноманіттям мов, етносів культур, без перебільшення, національне питання має велике значення. Однією з головних умов існування нашої країни є громадянська та міжнаціональна згода.

Велика роль у формуванні культури міжнаціональних відносин належить освіті. Перед закладом освіти постає комплекс проблем, пов'язаних із формуванням культури міжнаціональних відносин всіх учасників освітнього процесу у полікультурному виховному середовищі. І саме для забезпечення неконфліктного гармонійного співіснування різних культур, толерантного ставлення дітей один до одного, для їх ознайомлення з культурою різних народів, розширення кругообігу, прищеплення любові до своєї нації та шанобливого ставлення до інших культур вперше на базі школи був проведений Фестиваль міжнаціональної дружби «Моє село – багатонаціональне», у якому серед 11 національностей

фольклорний колектив «Охримовски цвятенца» представляв Болгарію з її самобутньою культурою, яскравими костюмами, цікавими обрядами, національною кухнею, піснями і незабутнім болгарським хором. Далі надійшло запрошення на святкування Дня Європи до обласного центру, на якому були представники Євросоюзу, які високо оцінили рівень підготовки і багатоплановість поданого матеріалу про європейську країну Болгарію. Саме це і започаткувало вивчення болгарського фольклору та подальший розвиток інтеркультурної діяльності спочатку на районному рівні, далі на міському та обласному рівнях. Потужним мотиватором стало запрошення у 2016 році від доцента Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького Наталії Глебової на Всеукраїнський фестиваль «Мелітополь – інтеркультурний», розпочалася тісна співпраця з Центром болгаристики Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, лектором Красимірою Колевою, доцентами Валентиною і Сергієм Пачевими, уповноваженим послом Республіки Болгарії в Запорізькій області Людмилою Желевою, посольством республіки Болгарії в Україні. Можна відзначити, що подальший розвиток й досягнення добровільного об'єднання фольклорного колективу «Охримовски цвятенца» на всіх етапах супроводжувався підтримкою корпоративної влади всіх рівнів. Мав місце синергетичний ефект ініціативи та ентузіазму добровільного об'єднання з підтримкою структур влади. Саме це дозволило фольклорному колективу «Охримовски цвятенца» набути визнання не тільки в Кирилівській об'єднаній територіальній громаді, а й далеко за її межами.

З лютого 2022 року, під час широкомасштабної російської агресії, інтеркультурна діяльність фольклорного колективу набула нового вектору розвитку на базі закладу позашкільної освіти «Центр дитячої та юнацької творчості Шевченківського району» Запорізької міської ради (далі – ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР). Діяльність маленького фольклорного колективу втілювалася у масштабний інтеркультурний проєкт «Україна та Болгарія – єдність і співпраця». З огляду на мету проєкту, серед основних завдань, що стоять перед закладом визначено:

➤ розширення творчої та партнерської співпраці закладу освіти;

➤ популяризація закладу на європейському просторі;

➤ формування культури міжнаціональних відносин;

➤ вивчення та взаємозбагачення української культурної спадщини та культури інших народів;

➤ розвиток соціальних та інтеркультурних компетентностей вихованців закладу позашкільної освіти.

➤ Основні напрями інтеркультурної діяльності закладу:

➤ науково-методична діяльність;

➤ організація та проведення міжнародних святкових заходів;

➤ участь у творчому брендовому проєкті закладу «Адреса дитинства – Гра»;

➤ співпраця з Центром національних культур Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ;

➤ участь в обласних та міжнародних фестивалях;

➤ організаційно-масова діяльність та участь у конкурсах;

➤ волонтерська та благодійна діяльність.

Партнерами закладу та спонсорами з боку України стали: Запорізька міська рада; Департамент освіти і науки Запорізької міської ради; Запорізький обласний методичний центр культури і мистецтва; Територіальний відділ освіти Шевченківського району Запорізької міської ради; Обласний методичний центр культури і мистецтва; Центр національних культур Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки; Всеукраїнська благодійна організація «Асоціація за нове покоління «Лелека» (м. Кропивницький); Всеукраїнський благодійний Фонд «Надії і Добра»; ГО Центр практики безпеки «ТехноПарк» (м. Харків); Національна спілка журналістів України (м. Київ); Національна хореографічна спілка України (м. Київ).

Тісна співпраця та підтримка була одержана від болгарських партнерів: Директор на Центра по българистика с Лекторат по български език, литература и култура при Мелитополски университет «Богдан Хмельници» – доц. д-р Сергей Пачев; Посолство на Република България в Киев; Министерство на образованието и науката – Република България, Дирекция «Образование на българите зад граница и училищна мрежа» – Наталия Михалевска – директор, Николай Николов – главен

експерт; Изпълнителна дирекция на българите в чужбина към министъра на външните работи на Република България (ИАБЧ) – Райна Манджукова – изпълнителен директор; Българско национално радио «Христо Ботев», предаване «За думите» – Венета Гаврилова – автор и водещ; Национална библиотека «Св. св. Кирил и Методий» – София – доцент, доктор Красимира Александрова, директор, тощо.

Реализация заходів з творчого проекту відбулася під час: VII Міжнародних болгарських читань, присвячених св. Паисий Хилендарский (Болгарія, 25.11.2022); IX Міжнародної інтердисциплінарної конференції «Гнев и мирът в европейската цивилизация» (Болгарія, 29.03.-01.04.2023); організації та проведення міжнародних святкових заходів, таких як: Міжнародний фестиваль болгарської культури «Сурва! Сурва! Година» (січень, 2023), Міжнародної онлайн-зустрічі «Баба Марта на українському подвір'ї (березень, 2023). В організованих заходах брали участь представники понад 10 європейських країн, в тому числі з України, Болгарії, Латвії, Австрії, Франції тощо. Презентація творчого проекту відбулася і в рамках реалізації творчого брендового проекту – Всеукраїнський фестиваль-майстерня «Адреса дитинства – Гра!» (грудень 2022, березень 2023).

Педагоги та вихованці ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР налагодили тісну співпрацю з Центром національних культур Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки. В цьому напрямку відбулися такі заходи: святкова зустріч національних спільнот Запорізької області «Новорічні вітання різними мовами світу» (грудень, 2022); флешмоб «Даруємо_книги_обласній_бібліотеці» (14.02.2023); творча зустріч представників Центру національних культур «Рідна мова – рік війні» (21.02.2023); творча зустріч представників національних болгарських спільнот області «Баба Марта бързала, Мартенички вързала» (01.03.2023); культурно – мистецький захід, присвячений Шевченківським дням, виступ на тему «Вплив творчості Т.Г. Шевченка на поетів-романтиків Болгарії», Василь Мітков, керівник обласної спілки болгар та інші заходи.

Творчі колективи закладу позашкільної освіти протягом 2022–2023 рр. брали активну участь в online та offline обласних та міжнародних фестивалях:

➤ Обласний фестиваль «Ми – єдині: Різні культури, різні ментальності, різний економічний розвиток...» до Дня прапора 23.08.2022.

➤ Обласний фестиваль «Покрова на Хортиці» 14.11.2022.

➤ Обласний фестиваль національних культур «Єдина родина» 18.11.2022.

➤ Інтеркультурне привітання з Новим роком та Різдром Христовим від закладу позашкільної освіти «ЦДЮТ Шевченківського району» Запорізької міської ради.

➤ Новорічне україно-болгарське вітання, січень 2023.

➤ Всеукраїнський фестиваль національних культур «Ми – Українські», «Народний художній колектив» ансамбль народного танцю «Вихиляс».

➤ Двотуровий міжнародний конкурс мистецтв «CHRISTMAS CUP» (Вокальний колектив болгарської пісні «ЦДЮТ на Чарівній») та інші.

Важливим аспектом виховної роботи ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР є волонтерство та благодійність. З 24 лютого 2022 року, з моменту повномасштабного вторгнення на територію суверенної України питання волонтерства набуло своєї найбільшої актуальності за останні часи. Волонтерство розвиває соціальні, громадянські та емоційні навички, які є ключовими для наших вихованців. Ці компетентності необхідні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, сім'ї та роботі. Волонтерство допомагає розвивати комунікаційну компетентність: вихованці вчаться висловлювати свою позицію, приймати аргументи інших, вести дискусію.

Інтеркультурна волонтерська діяльність у закладі виражена у вигляді: участі болгарського колективу закладу на благодійному дитячому святі для дітей внутрішньо переміщених осіб на базі Благодійного фонду «Мрія» м. Мелітополь (27.12.2022); участі фольклорного болгарського колективу закладу у благодійному концерті для дітей ВПО на базі інтернату №2 спільно з Благодійною організацією Благодійний фонд «Сильна і вільна Україна» (квітень, 2023); майстер-класу «Створення мартеничок до болгарського свята «Баба Марта» для дітей внутрішньо переміщених осіб на базі Благодійного фонду «Відкритий простір допомоги «Саме тут» (01.03.2023).

Не зважаючи на окупацію та воєнний стан фольклорний колектив «Охримовски

цвятенца» продовжує свою роботу на підконтрольній Україні території на базі ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР в оновленому форматі інтеркультурного проєкту «Україна та Болгарія – єдність і співпраця» .

Висновки. Інтеркультурна діяльність в позашкільній освіті відіграє важливу роль у підвищенні якості освітнього процесу та розвитку його учасників. Вона дозволяє створити сприятливе середовище для розуміння та поваги до різних культур та традицій, сприяє розвитку міжкультурних компетенцій, глобальної громадянськості та сприйняття культурної різноманітності. Інтеркультурна діяльність закладу позашкільної освіти – це творчий процес взаємодії між людьми з різних культур з метою побудови взаєморозуміння, співпраці та взаємовідносин на основі взаємного поваги, толерантності та прийняття інших культурних норм та цінностей. На прикладі ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР ця діяльність реалізована через такі засоби, як міжкультурна комунікація, взаємовідвідування, культурні обміни, навчальні програми, співпрацю в різних сферах, організацію культурних заходів тощо. Під час таких заходів формуються та розвиваються не лише соціальні компетентності вихованців, а й інтеркультурні їх компетентності. Всі учасники освітнього процесу: педагоги, вихованці та їх батьки активно включаються у міжкультурні заходи та проєкти, які організовані на різних рівнях – від внутрішніх заходів до регіональних та міжнародних проєктів. Саме зараз, під час воєнного стану, надзвичайно важливим виявилось розуміння сутності і реалізація інтеркультурних взаємодій. Навчання в моделі інтеркультурної взаємодії формує усвідомлення особливостей власної культури, знання і розуміння систем цінностей, відбувається прищеплення навичок міжкультурного поведінки, розвиток крос-культурної компетентності, що допомагає ефективно взаємодіяти в глобальному масштабі.

Отже, започаткована у закладі середньої загальної освіти та адаптована до умов позашкільної цікава модель міжкультурної комунікації інтеркультурний проєкт «Україна та Болгарія – єдність і співпраця» успішно реалізується на базі ЗПО «ЦДЮТ Шевченківського району» ЗМР, де спільними зусиллями створюються умови для інтеграції культур, виробляються практичні рекомендації щодо формування культури міжнаціональної співпраці.

Адміністрація та педагогічний колектив закладу окреслив перспективні напрями вдосконалення інтеркультурної роботи, що включають: залучення до співпраці заклади позашкільної, загальної середньої, дошкільної освіти, заклади культури; розширення контингенту учасників творчого проєкту, який розпочато з фольклорного болгарського колективу закладу; створення на базі закладу інтеркультурного центру спілкування дітей різних національностей; розширення міжнародного партнерства закладу позашкільної освіти із європейськимикладами освіти та культури; залучення інвестицій для реалізації творчих планів; активна участь закладу у повоєнній відбудові України.

Всі ці аспекти допомагають створити більш толерантне, різнобарвне та відкрите навколишнє середовище, що сприяє розвитку особистості та підвищенню якості позашкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження ЄС. Європейська інтеграція / уклад. : М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох ; пер. з нім. М. Яковлева. Київ : Вид. дім «Киево-Могилян. акад.», 2007. С. 255–274.
2. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. Київ: КНЕУ, 2005. 224 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL
4. Закон України «Про громадські об'єднання» 22 березня 2012 року № 4572-VI
5. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%> (дата звернення 05.02.2023).
6. Менджул М.В., Давидова Н.О. Громадське об'єднання та громадська організація: дихотомія понять // Порівняльно-аналітичне право. – 2020. – № 3. – С. 51–57
7. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: І.К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 2: Г–Ж. 1971. 550 с.
8. Ястремська О.М. Публічне адміністрування: навчальний посібник / О.М. Ястремська, Л.О. Мажник. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 132 с.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Загоруйко О.І.,

вчитель початкових класів

Судилківської філії Судилківського ліцею Хмельницької області

Анотація. Використання цифрових технологій в освітньому процесі є актуальною темою не лише для освітян, але й для всього суспільства, оскільки вона сприяє покращенню доступності та ефективності навчання. Завдяки цифровим технологіям студенти можуть здобувати знання у зручній для них час та місце, використовуючи різноманітні інтерактивні методи та інструменти, що забезпечує більш ефективне засвоєння матеріалу. У тезах розглядається роль цифрових технологій у покращенні доступності та ефективності навчання, а також проаналізовано дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців на цю тему.

Ключові слова: «якість освіти», «цифровізація», «цифрова освіта», «цифрова трансформація».

Система освіти, що складалася протягом багатьох століть, є основою розвитку будь-якої країни. У наш час ми все частіше говоримо не тільки про освіту, а й про її якість. Але що саме мається на увазі під терміном «якість освіти»? Поняття «якість освіти» з точки зору українських науковців та педагогів є досить складним та багатогранним. З одного боку, якість освіти описує рівень знань та навичок, які отримує здобувач освіти, в процесі навчання. Це включає не тільки знання з предметів, але й розвиток міжособистісних навичок, креативності, самостійності та інших соціальних та професійних компетенцій. З іншого боку, якість освіти визначається не тільки результатами навчання, але й умовами, в яких воно проводиться. Це означає, що якість освіти також залежить від наявності відповідної інфраструктури, сучасних технологій, кваліфікованих викладачів та науковців, доступності освітніх програм та матеріалів тощо.

В законі України «Про освіту» визначається якість освіти, як «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим

законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг» (пункт 29 частини 1 статті 1)[1].

Однією з умов удосконалення системи освіти є організація та впровадження в педагогічну практику інноваційної діяльності, яка спрямована на забезпечення ефективності та якості освіти. Інноваційна діяльність у галузі освіти має на меті забезпечення високої якості освіти та забезпечення розвитку педагогічної системи, що відповідає вимогам часу та потребам суспільства.

Впровадження інноваційних технологій дозволяє досягати цих цілей шляхом застосування новітніх методик та підходів до навчання, використання сучасних цифрових технологій та розвитку творчого підходу до навчання і виховання молоді. Однією з інновацій сучасної освіти є процес цифровізації, що включає в себе використання комп'ютерних програм, інтерактивних дощок, мультимедійних матеріалів та інших цифрових інструментів для поліпшення якості освітнього процесу та підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання.

Під цифровими освітніми технологіями розуміють використання різноманітних електронних засобів та програмного забезпечення з метою покращення якості навчання та забезпечення доступу до знань здобувачам освіти та викладачам.

Сучасне суспільство вимагає внесення нововведень в процес освіти.

Комп'ютери, інтерактивні дошки, проєктори – це вже не щось нове, це необхідні засоби для покращення якості освітнього процесу. Вони дозволяють зробити процес навчання більш ефективним та інтерактивним, а також забезпечують доступ до новітніх технологій та знань.

Важливість впровадження цифрових технологій в освітній процес знаходить відображення у роботах сучасних педагогів та

дослідників. У своїх дослідженнях, як українські, так і зарубіжні науковці, висвітлюють питання розвитку та використання цифрових технологій в освітньому процесі. Серед таких науковців можна згадати В. Бикова, О. Бочко, О. Бурова, А. Гуржія, Т. Коваль, О. Колгатина, А. Коломійця, В. Кременя, С. Кузьменко, Н. Морзе, О. Співаковського, О. Спіріна, та інших. Вони досліджують та описують важливість і ефективність використання цифрових технологій в освіті, розробляють методики використання цифрових інструментів для підвищення ефективності навчального процесу та досліджують їх вплив на якість освіти та розвиток здобувачів освіти.

Майкл Фуллан, відомий канадський педагог та експерт в галузі освіти, описує важливість впровадження цифрових технологій в освітній процес як перехід від традиційного до цифрового навчання. Згідно з його поглядами, цифрові технології можуть допомогти у створенні інтерактивних навчальних середовищ, які забезпечують активну участь здобувачів освіти у навчальному процесі.

М. Фуллан вважає, що використання цифрових технологій може допомогти у забезпеченні персоналізованого навчання, що дозволяє кожному здобувачу освіти зосередитись на своїх потребах та інтересах. За словами Фуллана, впровадження цифрових технологій в освітній процес вимагає змін у підходах до навчання та організації освітнього процесу, наголошує на тому, що викладачі повинні мати необхідні знання та навички у використанні цифрових технологій для того, щоб ефективно впроваджувати їх у свою роботу.

Сьогоднішня ситуація в суспільстві вимагає від освіти швидко адаптуватися до стрімко мінливих умов технологічного прогресу. Використання цифрових технологій та інструментів, таких як комп'ютери, гаджети, інтерактивні дошки та засоби візуалізації є необхідним кроком в розвитку освіти та дозволяють підвищити ефективність та інтерактивність процесу навчання.

Використання таких технологій не тільки сприяє покращенню якості освіти, а й забезпечує доступ до новітніх знань та технологій, що важливо для формування конкурентоспроможної робочої сили в умовах сучасного світу. Проте, для досягнення нових освітніх результатів, які відповідають

вимогам цифрового суспільства, необхідна цифрова трансформація освіти. Ця трансформація націлена на поліпшення якості та доступності освіти, а також вимагає нових вмінь та знань від учасників освітнього процесу. Тому, в умовах цифрового освітнього середовища, освіта людини стає важливою складовою її успіху в сучасному світі.

Цифрова трансформація освіти – це процес впровадження цифрових технологій у всі аспекти освітнього процесу, від навчання та організації роботи вчителів до оцінювання та відстеження успішності учнів. Ця трансформація стала надзвичайно важливою у зв'язку з тим, що цифрові технології змінили спосіб, яким люди спілкуються, працюють та живуть. Отже, освіта має знати, як пристосуватися до цих змін, а також як використовувати ці технології для покращення якості навчання та забезпечення доступності до освіти. Одним з головних завдань цифрової трансформації є забезпечення доступності освіти. Цифрові технології можуть допомогти зменшити бар'єри для освіти, зокрема, віддаленість від навчального закладу, фінансові обмеження та інші обставини, які можуть завадити отриманню якісної освіти. Для цього створюються електронні курси, онлайн-ресурси, відео уроки та інші цифрові матеріали, які можна використовувати для навчання в будь-який час та з будь-якого місця з доступом до Інтернету.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі дозволяє досягати нових освітніх результатів, які відповідають вимогам сучасного цифрового суспільства. Наприклад, здобувачі освіти можуть навчатися не лише традиційним дисциплінам, але й здобувати навички роботи зі штучним інтелектом, великими обсягами даних, програмуванням тощо. Однак цифрова трансформація освіти ставить перед учасниками освітнього процесу нові вимоги. Для успішної роботи у цифровому освітньому середовищі необхідно мати не тільки необхідні знання та вміння, але й бути гнучким, творчим та вміти працювати в команді. Також важливими стають питання забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних учасників освітнього процесу.

Одним з головних викликів цифрової трансформації освіти є необхідність підготовки кваліфікованих кадрів для ринку праці в умовах технологічного середовища,

яке характеризується бурхливими змінами. Сьогодні все більше професій вимагає наявності високого рівня комп'ютерної грамотності та вміння користуватися різноманітними програмами та онлайн-інструментами.

У цьому контексті особливу увагу приділяють розвитку STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика). Вона спрямована на формування у молоді наукового мислення, вміння працювати з інформацією, аналізувати та розв'язувати складні задачі, розвивати креативність та інноваційність. Це дозволяє створювати нові технології та забезпечувати сталі зростання економіки країни.

Важливо зазначити, що успішна цифрова трансформація освіти не можлива без підтримки держави та розвитку відповідної інфраструктури. Необхідно забезпечити високоякісний інтернет-зв'язок та доступ до сучасних комп'ютерів та програмного забезпечення для всіх учасників освітнього процесу. Також необхідно надавати педагогічним працівникам можливість проходити курси підвищення кваліфікації та навчатися використовувати нові цифрові технології.

Отже, цифрова трансформація має значний позитивний вплив на сучасну освіту, сприяючи підвищенню якості та доступності навчання, формуванню високоякісних кадрів для ринку праці та забезпеченню доступу до новітніх технологій та знань. Однак, для успішної реалізації цифрової трансформації необхідно забезпечувати належну підготовку та підтримку педагогічних працівників,

а також належну інфраструктуру для цифрової освіти. В цілому, цифрова трансформація є важливим процесом для зміни та поліпшення сучасної освіти. Тому, важливо продовжувати розвивати та підтримувати цей процес для досягнення кращих результатів у навчанні та формуванні майбутнього покоління кваліфікованих фахівців.

Література

1. Закон України «Про освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 18.03.2023).
2. Герганов Л.Д., Ярмакі А.Х. Впровадження цифрових технологій в освітній процес закладу вищої морської освіти. «Молодий вчений» No 11 (99), листопад, 2021 р.
URL:<https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2434>
3. Michael Fullan. Why Some Leaders Succeed and Others Fail, ISBN: 9781544309927. Published By: Corwin. Year: 2018. Page Count: 160
4. Michael Fullan The New Pedagogy: Students and Learning in the Digital Age. Vol 5 No 2 (2013): Teaching and Learning in the Digital World: Possibilities and Challenges. URL:<https://learninglandscapes.ca/index.php/learnland/article/view/Commentary-The-New-Pedagogy-Students-and-Teachers-as-Learning-Partners>

ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ І УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Лариса Карчевська

директор КЗ «Кунівський ліцей

Плужненської сільської ради» Хмельницької області

Анотація: у статті описаний досвід роботи закладу із застосування цифровізації освітніх і управлінських процесів, зазначені переваги використання електронних журналів та додатків Google для управлінської діяльності в умовах дистанційного(змішаного) навчання.

Ключові слова: цифровізації освітніх та управлінських процесів, електронний журнал, цифрові інструменти компанії Google, системи створення єдиної статистичної звітності.

Постановка проблеми. Комп'ютерна грамотність, ІКТ-компетентність, розвиток шкільного адміністратора чи учителя в напрямку технологій завжди заохочувалось в освітньому середовищі, бо існування людини в цифровому суспільстві мало б починатися саме із освітніх закладів. Однак проблеми з технічним постачанням обладнання, брак якісного інтернету, а іноді елементарна відсутність мотивації вчителя позначалися на впровадженні новітніх трендів. Хмарні технології, електронні щоденники та віртуальні кабінети вчителя здавалися далеким майбутнім доки не поширилася пандемія коронавірусу, а згодом і війна, і не постало питання організації роботи закладу під час віддаленої роботи. На прикладі роботи директора сільського ліцею хочу показати шлях закладу до цифровізації як управлінської діяльності, так і всього освітнього процесу.

Кожен заклад освіти є самодостатнім, має власне бачення організаційної та управлінської структури, дотримується своїх традицій. У нашому ліцеї завжди існувало бажання створення єдиного інформаційно-освітнього середовища закладу освіти, банків даних навчально-педагогічної інформації завдяки використанню програми Курс:Школа, створення та використання комп'ютерних тестів, діагностики, моніторингу та контролю роботи закладу освіти, рівня знань учнів, професійного розвитку педагогічних працівників тощо. Адміністрація закладу була націлена на самовдосконалення з питання цифровізації своєї професійної діяльності для того, аби

оволодіти вміннями створення цифрових інструментів для професійної діяльності, навичками їх застосування в конкретній життєвій ситуації, щоб ефективно організувати таку діяльність серед педагогів, змотивувавши їх власним прикладом. Маючи певні надбання, для прикладу, потрібно було оптимально впровадити інформаційно-комунікаційні технології у процес навчання та визначитися із напрямком, за яким рухатимемося. Таким напрямом стало запровадження електронних журналів, педрадою закладу було обрано платформу «Нові знання», яка пов'язана із базою даних, наявних у Курс:Школа

Зареєструвавшись на порталі, шкільний адміністратор згенерував логіни та паролі вчителю, батькам та дітям для кожного класу. Вчителі можуть створювати журнали та заповнювати уроки за своїми предметами, виставляти оцінки та давати домашнє завдання, а батьки і діти можуть переглядати розклад та щоденники.

Портал містить інформацію у вигляді:

- журналу;
- щоденника;
- таблиці успішності;
- графіків успішності за кожним класом і учнем;
- звітів для вчителя після закінчення навчального періоду;
- довідки про навчання;
- таблиць успішності;
- свідоцтво досягнень;
- виписки оцінок
- звіти результативності роботи вчителів;
- рейтинги успішності класів, учнів;
- діаграми успішності учнів, класів за рівнями, ступенями;
- відео уроки від МОН;
- електронні версії підручників

Також портал дає можливість ведення таких документів в електронному форматі:

- Журнал обліку пропущених і заміненних уроків
- Журнал групи продовженого дня
- Журнал учнів, які перебувають на індивідуальному навчанні

- Табель навчальних досягнень
- Журнал планування та обліку роботи гуртка
- Журнал обліку планів та звітів з проведення виховних та предметних заходів
- Книга обліку видачі похвальних листів та похвальних грамот
- Реєстраційний журнал наказів керівника закладу
- Книга обліку протоколів
- Документація з працевлаштування випускників
- Журнал реєстрації інструктажів
- Особова справа учня
- Алфавітна книга запису учнів
- Журнал факультативних, додаткових занять та консультацій
- Розклад навчальних занять

Сайтом можуть користуватися директор, заступники директора, вчитель, учень, батьки. За взаємною домовленістю поставлено обмеження одним тижнем для коригування оцінки, далі – лише через шкільного адміністратора

За допомогою електронних журналів вчителі за два кліки можуть:

- виставити оцінки;
- відзначити відсутніх;
- написати зауваження до оцінок і пропусків, залишити коментарі до уроків (наприклад, «контрольна робота»);
- внести домашні завдання.

За кожним предметом вираховується кількість пропусків і середня оцінка за чверть.

Електронний журнал має можливості дистанційного навчання, на кожному уроці вчитель може ввести текст домашнього завдання або вказати посилання на файл чи відео. Список учнів, які виконали завдання, з'являється у вкладці «Дистанційне навчання», залишається лише виставити оцінку, яка автоматично переноситься у клітинку відповідного уроку. Можливий вільний та швидкий доступ до документів та матеріалів з будь-якої частини світу

Впровадження електронних журналів вимагало підвищення професійної майстерності з питання цифрової компетентності кожного педагога, об'єднання на інформаційному рівні всіх учасників освітнього процесу: керівника, заступників, учителів, учнів та батьків. Використання можливостей електронних журналів, щоденників сприяло розвитку управлінської, освітньої, методичної

і організаційної діяльності закладу, дозволило підвищити якість і доступність освітнього процесу.

Також в умовах дистанційного та змішаного навчання великою підмогою стали додатки Google, частину з яких ми застосували для організації освітнього процесу. Це насамперед ті, які дають можливість впроваджувати нові форми проведення занять, безпечно зберігати інформацію і обмінюватись даними, забезпечувати застосування різних форм подачі інформації та розвивати навички роботи із цифровими інструментами.

Перевагами застосування додатків Google для організації освітнього процесу є:

1. Простота у використанні. Для того щоб відкрити можливості до застосування будь-якого додатка Google, необхідно створити поштову скриньку.

2. Вільний та швидкий доступ до документів та матеріалів з будь-якої частини світу.

3. Можливість організації спільної роботи з колегами та учнями в онлайн-режимі.

4. Можливість організації освітнього процесу для дистанційного / віддаленого навчання (створення та призначення завдань для опрацювання учнями, перевірка виконання завдань, надання зворотного зв'язку, застосування диференційованого підходу тощо).

5. Безкоштовність

Ось коротка характеристика того, які додатки і як використовуються в освітньому процесі

Google Drive – віртуальне хмарне середовище, яке надає можливість створювати спільні папки, у яких можна зберігати, видаляти. Сервіс дає можливість організації спільної роботи з колегами, учнями, творчими групами, додавати презентації, документи, таблиці, зображення тощо. Найбільш використовуваними об'єктами Google Діску є Google Документи (зберігання робочих документів на диску, надання доступу для їх використання тим, для кого вони створені); Google Таблиці використовуються для збору і узагальнення інформації, наприклад, проходження педагогами курсової перепідготовки впродовж року, учителі мають доступ до таблиці для заповнення інформації про проходження курсів із зазначенням місця проходження, кількості годин тощо. Таким чином інформація збирається в одному місці, зручна для використання.

Отримані дані можна оформляти у вигляді кольорових діаграм і графіків Google Форми використовуються для проведення опитування, анкетування серед учителів, батьків, учнів з певних питань, наприклад, моніторинг діяльності педагогічних працівників за навчальний рік. Google Сайти – сайт ліцею створений саме завдяки цьому застосунку <https://sites.google.com/view/kuniv-school> Заклад обрав цю платформу через її простоту, доступність, легкість у заповненні матеріалами GoogleПрезентації використовуються для підготовки виступу на педраду, узагальнення інформації з питань, які вивчалися, для представлення власного досвіду педагогами тощо. Для всіх створених об'єктів Google Діску є можливість додавати співавторів. Для додатків Google Документи, Google Презентації, Google Малюнки та Google Таблиці за необхідності налаштовується рівень доступу: може переглядати, може коментувати, може редагувати

Google Meet надає можливість проводити уроки, педради, засідання атестаційних комісій тощо До відеоконференції можна приєднатися за посиланням або кодом. Сервіс Google Meet дозволяє демонструвати екран (виводити для демонстрації колегам презентаційні матеріали, відеосюжети, текстові документи тощо). Розробники вбудували в цей сервіс інтерактивну дошку Google Jamboard для можливості роз'яснювати та ілюструвати матеріал для обговорення і організувати спільну роботу колег під час опрацювання питання. Також додаток дозволяє керівнику прикріплювати документи, презентації, таблиці, необхідні для ознайомлення колег. Використання сервісу є безкоштовним

Google Classroom – це безкоштовний сервіс для закладів освіти. Сервіс допомагає вчителям організувати процес дистанційного / віддаленого навчання і ефективно взаємодіяти з учнями, керівникам – організувати управлінську діяльність закладу освіти (через створення віртуальної учительської тощо). Цей сервіс доступний і з мобільних пристроїв. У Класі також налаштована зв'язок з об'єктами Google Діску (Gmail, Google Документами, Google Презентаціями, Google Календарем тощо).

Можливості додатку Google Classroom для керівника:

- можливість проведення відеозустрічей з колегами;

- можливість створення курсів, завдань для виконання колегами та керування ними, оцінювання результатів діяльності колег в онлайн-режимі;

- можливість прикріплювати до завдань для виконання різні матеріали (відео з YouTube, Google Forms, Google Slides та інших об'єктів Google Діску);

- можливість надання коментарів та відгуків до роботи колег у режимі реального часу;

- можливість публікації оголошень і завдань для колег;

- можливість створення завдань різних типів, використання вже наявних дописів, копіювання створених класів;

Для вчителів:

- можливість виконання завдань;

- можливість отримання зворотного зв'язку про результати виконання завдань;

- можливість спільної діяльності з колегами під час опрацювання завдань;

- можливість мати доступ до цифрових інструментів, наданих керівником, в одному місці.

Із новинок 2022–2023 навчального року є приєднання закладу до систем створення єдиної статистичної звітності:

Програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (АІКОМ), це електронна система управління освітою зі збору, зберігання, управління, використання даних у сфері освіти, що дає змогу приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення, цифровізувати процеси зарахування, відрахування та переведення учнів та реалізувати на базі АІКОМ багато інших проєктів, що спростять та автоматизують роботу освітян ;

Автоматизованої інформаційної системи «Я-ПСИХОЛОГ» , розробленої для полегшення роботи психолога та соціального педагога;

Єдина атестаційна система(ЄАС) – платформа для цифровізації атестаційного процесу;

Дія.QR (створення QR-коду, за яким можна отримувати електронні копії цифрових документів користувачів Дії на свою електронну пошту);

АС ІПЦ' ircenter.gov.ua (організація інклюзивного навчання)

Висновок. Отож, підсумовуючи зазначене, бачимо, що цифровізація — невід'ємна

частина сучасного освітнього простору, сучасного закладу, спосіб вирішити питання організації якісного дистанційного (змішаного) навчання та якісної організації управлінської діяльності. Завдання кожного керівника – володіти цифровими технологіями, оптимально запроваджувати цифрові методики в освітній процес, спонукати педагогічних працівників до їх застосування, як найефективніше використовувати системи створення єдиної статистичної звітності для переходу до електронного документообігу.

Список використаних джерел та літератури

1. Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту./ URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/cifrova-osvita/avtomatizovanij-informacijnij-kompleks-osvitnogo-menedzhmentu>

2. Буряк О. Цифрові інструменти в управлінській діяльності закладу загальної середньої освіти. Освітні технології. Освіта на Луганщині. 2021. № 4, с. 52–60

3. Гребенюк І. Формування цифрової компетентності керівників навчальних закладів./ URL:<https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/2414-0325.2019.6.1725>

4. Шарова Т. Цифровий простір для освітян: підвищення кваліфікації./ URL: <http://obrii.org.ua/news/809>

5. Юрченко О. Електронний журнал у школі: як перейти і з чого розпочати?/ URL: <https://osvitoria.media/experience/elektronnyj-zhurnal-u-shkoli-yak-perejty-i-z-chogo-rozpchaty/>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Тарасюк М.С.,

вчитель інформатики Славутської гімназії №5 Хмельницької області

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена перспективам впровадження інтерактивних технологій в освіті з метою створення більш інклюзивного середовища для всіх учасників навчального процесу. У статті проаналізовано роль сучасних технологій у розвитку інклюзивної освіти. Розглянуто можливості використання спеціалізованого програмного забезпечення, інтернет-платформ та інших інноваційних рішень для забезпечення якісної освіти дітям з особливими потребами.

Наведено приклади технологій, які полегшують доступ до навчання для учнів з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, розладами мовлення та іншими особливостями. Підкреслено важливість індивідуалізації та адаптації навчального процесу до потреб кожної дитини за допомогою технологій.

Окремо розглянуто особливості та виклики впровадження інтерактивних технологій в інклюзивну освіту в Україні. Наголошено на тому, що технології є лише інструментом, а ключовим фактором залишається інклюзивна філософія та спільні зусилля заради створення рівних освітніх можливостей.

Ключові слова: інклюзивна освіта; діти з особливими потребами; індивідуалізація навчання; доступність освіти.

Інклюзивна освіта – це підхід до навчання, який покликаний забезпечити доступ до якісної освіти для всіх дітей, включаючи тих, у кого є особливі освітні потреби. До цієї категорії відносяться діти із фізичними, інтелектуальними, чуттєвими та психологічними особливостями. Беззаперечно, однією з ключових складових успішної інклюзивної освіти є використання сучасних технологій, які дозволяють значно полегшити навчання та розвиток індивідуальних навичок у дітей з особливими потребами.[4, с. 30]

Технології відіграють важливу роль у розвитку інклюзивної освіти, створюють нові можливості, допомагають вдосконалити освітнє середовище, забезпечуючи індивідуальний підхід до навчання, підвищуючи

доступність інформації та сприяючи соціальній інтеграції дітей.

Тема впровадження сучасних технологій у процесі інклюзивного навчання заслуговує на увагу, оскільки інклюзивна освіта відкриває нові можливості для розвитку дітей з особливими потребами, допомагаючи їм отримати повноцінний освітній досвід та підготуватися до успішного життя в сучасному суспільстві.

За останні десятиліття розвиток інформаційних та комунікаційних технологій призвів до значних змін у сфері освіти. Сучасні засоби, такі як комп'ютери, планшети, програмне забезпечення та інтернет-ресурси, надали неймовірні можливості для індивідуалізації навчання та створення доступних навчальних матеріалів для дітей з особливими потребами.

Це дозволяє створювати персоналізовані програми навчання, які враховують індивідуальні рівні здібностей та потреби кожного учня. За допомогою цих технологій можна адаптувати навчальні матеріали до конкретних особливостей учнів і забезпечити їм ефективне засвоєння матеріалу.

Сучасні технології, сприяють усуненню фізичних бар'єрів і роблять навчальне середовище більш доступним, сприяють забезпеченню рівних прав і можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи фізіологічних обмежень. [7, с. 125]

Онлайн-ресурси та інтерактивні платформи стали не тільки доповненням до традиційних методів викладання, але і справжнім інструментом для створення інклюзивних умов. Штучний інтелект, використовуваний в деяких із цих платформ, дозволяє створювати персоналізовані програми та адаптувати матеріали до рівня здібностей кожного учня, має величезний потенціал щодо покращення інклюзивної освіти. Крім розробки навчальних програм, також може допомагати виявляти проблеми раннього розвитку та у навчанні.

Крім того, використання технологій сприяє покращенню комунікації та співпраці між

учнями, вчителями та батьками. Віртуальні платформи дозволяють обмінюватися інформацією та забезпечувати підтримку в освітньому процесі.

В інклюзивній освіті використовуються різноманітні сучасні технології, які сприяють поліпшенню доступності та якості навчання для учнів з різними потребами та здібностями. Адаптивне програмне забезпечення надає індивідуалізовані завдання та матеріали, що допомагають учням працювати у власному темпі. Мультимедійні матеріали, такі як відео та аудіо, візуалізують навчальний матеріал і роблять його доступним для різних типів сприйняття. Технології розпізнавання мови та голосу дозволяють учням з обмеженими можливостями взаємодіяти з пристроями за допомогою мови або голосу. Спеціалізовані програми та мобільні додатки надають учням доступ до навчальних матеріалів та спеціальних програм у будь-якому місці. Можуть адаптувати навчальний контент, надаючи можливість учням навчатися власним темпом та відповідно до власних індивідуальних потреб. [9, с. 87]

Віртуальна реальність та доповнена реальність дозволяють зануритися в інтерактивне середовище та віртуальні навчальні ситуації. Віртуальна реальність (VR) і розширена реальність (AR), імерсивні навчальні технології, особливо корисні для дітей з обмеженою руховою активністю, дозволяють дітям досліджувати віртуальні світи, взаємодіяти з об'єктами та навчальними матеріалами, не встаючи з місця.

Важливо відзначити, що технології самі по собі не є рішенням для інклюзивної освіти. Вони повинні бути використані разом з належним плануванням, підготовкою вчителів та врахуванням потреб учнів. Технології є інструментами, які можуть підтримати і полегшити інклюзивну освіту, але їх ефективність залежить від того, як вони впроваджуються та використовуються в освітньому процесі.

Використання сучасних технологій розширює межі навчання, перетворюючи навчальний процес на захопливу подорож у світ знань. Відкриває нові горизонти для інклюзивного навчання, допомагаючи кожному учневі розкрити свій потенціал та досягти успіху у навчанні. Тому давайте розглянемо, які саме технології можуть бути використані у інклюзивному навчанні.

В сучасному освітньому середовищі комп'ютерні програми та мобільні додатки стають все більш важливим інструментом для індивідуалізації навчального процесу, вони дозволяють вчителям створювати інтерактивні та адаптивні середовища, що враховують різноманітні потреби та можливості учнів. Використання комп'ютерних програм сприяє не лише збагаченню навчального процесу різноманітними ресурсами, а й розширює можливості для інклюзивного навчання, надаючи кожному учневі можливість розвиватися на своєму власному темпі та способом. [8, с. 45]

Proloquo2Go — це додаток для iPad, який розроблений для людей з розладами мовлення, такими як аутизм, розлади артикуляції, дизартрія та інші. Додаток надає можливість створювати індивідуалізовані комунікаційні дошки, які допомагають користувачам виражати свої думки та потреби за допомогою символів, картинок та тексту.

PECS (Picture Exchange Communication System) це методика комунікації, розроблена для людей з обмеженими можливостями мовлення. Вона базується на використанні картинок або символів для сприяння взаєморозумінню та вираженню потреб і бажань. PECS адаптувалася до сучасних вимог, і тепер існують різноманітні додатки, які дозволяють використовувати її на планшетах або смартфонах. Додатки, такі як JABtalk і LetMeTalk, надають користувачам зручні інтерфейси для створення та використання картинок або символів для комунікації.

TapTapSee — це додаток, розроблений для людей з вадами зору, що допомагає розпізнавати предмети навколо себе за допомогою камери пристрою. Користувач може спростити розпізнавання об'єктів, просто натиснувши на екран смартфона та направивши камеру на предмет. Після цього додаток аналізує зображення та відтворює його аудіодескрипцію, яка озвучується користувачеві, щоб вони могли зрозуміти, що знаходиться перед ними.

TouchMath — математична програма, розроблена спеціально для учнів з особливими потребами, у тому числі для тих, хто має дискалькулію — розлад, який проявляється у складності з розумінням та виконанням математичних операцій.

TouchMath допомагає учням зрозуміти числа та математичні операції шляхом фізичного

дотику та візуальної репрезентації. Кожна цифра від 1 до 9 має точки дотику, які відповідають значенню цифри. Коли учні підраховують точки дотику, вони пов'язують цифри з реальними значеннями. Учні використовують дотик, щоб лічити ці об'єкти та розуміти числа, поки не зможуть це робити самостійно під час виконання математичних дій.

Електронні засоби навчання, такі як електронні підручники, відеоуроки та ігрові технології, розширюють можливості для засвоєння матеріалу в більш доступній та захоплюючій формі. Це особливо актуально для учнів з різними типами сприйняття інформації (візуальний, аудіальний, тактильний, читацький), оскільки дозволяє вчителю індивідуалізувати навчальний процес при вивченні матеріалу.

Book Creator — це популярний інструмент для створення електронних книг, який доступний як для веб-платформи, так і для мобільних пристроїв (iOS та Android). Цей інструмент дозволяє користувачам створювати власні книги зображень або електронні журнали, які можуть містити текст, зображення, аудіо та відео.

Book Creator дозволяє вчителям створювати персоналізовані матеріали для кожного учня з урахуванням їхніх потреб, включати різноманітні мультимедійні елементи, такі як зображення, аудіо та відео, в книги. Це дозволяє створювати багатфункціональні матеріали, які можуть бути корисними для учнів з різними типами сприйняття інформації. Дозволяє використовувати багато зображень, що полегшує засвоєння матеріалу та сприяє кращому розумінню.

Khan Academy — це онлайн-платформа для навчання, яка пропонує адаптивні тести, навчальні відео та вправи з різних предметів, таких як математика, фізика, біологія, мистецтвознавство, історія тощо. Завдяки своїй доступності та персоналізованим матеріалам, надає унікальні можливості для учнів з різними потребами. Вчителі можуть модифікувати завдання та надавати індивідуальну підтримку, створюючи доступне та індивідуалізоване навчання для всіх учнів, що сприяє розширенню можливостей навчання та розвитку інклюзивної освіти. Багато уроків на Khan Academy мають відео-пояснення, які можуть бути особливо корисними для учнів з візуальним сприйняттям інформації. Надає засоби для моніторингу прогресу учнів, що

дозволяє вчителям та батькам відстежувати досягнення та визначати області, в яких учні можуть потребувати додаткової підтримки. [5, с. 23]

Nearpod — це онлайн платформа для навчання, яка дозволяє вчителям створювати інтерактивні уроки з використанням різноманітних мультимедійних матеріалів, що може бути особливо корисним для учнів з різними типами сприйняття інформації. Пропонує різноманітні інтерактивні завдання, такі як тестування, відкриті запитання, голосування тощо, що стимулює активну участь учнів у навчанні, надаючи різноманітність засобів для засвоєння матеріалу, дозволяє вчителям адаптувати уроки до потреб кожного учня, включаючи можливість створювати індивідуальні завдання. Це дозволяє залучати всіх учнів до процесу навчання.

ClassPoint — це програмне забезпечення, яке може бути використане для покращення інклюзивного навчання. Воно надає можливість вчителям створювати інтерактивні презентації та навчальні матеріали, які враховують індивідуальні потреби учнів. Вчитель може додавати до своїх презентацій коментарі, підказки, додаткові ресурси, анімацію, зображення, відео та інші мультимедійні елементи, щоб допомогти учням зрозуміти матеріал. Це допомагає візуалізувати вивчення теми уроку та полегшує розуміння матеріалу для учнів з різними типами сприйняття. ClassPoint надає зворотній зв'язок учням в режимі реального часу, що допомагає їм вдосконалювати свої навички та знання.

Quizizz — це інтерактивна платформа для створення та проведення онлайн-тестів і квізів. Завдяки своїм функціям та можливостям, платформа може бути використана для підтримки інклюзивної освіти, надаючи різноманітні можливості для учнів з різними потребами та стилями навчання.

Дозволяє вчителям створювати тести та квізи, які можна адаптувати до потреб та рівня знань кожного учня. Надає можливість вставляти зображення, відео та аудіофайли в питання та відповіді, це допомагає візуалізувати поняття та полегшує розуміння матеріалу. Quizizz бути використана на різних пристроях (комп'ютери, планшети, смартфони), що забезпечує доступ до матеріалів. Вчителі також можуть налаштовувати шрифт, розмір тексту та інші параметри, щоб зробити матеріал більш доступним для учнів

з візуальними або труднощами читання.

Технології підтримки, є ще однією важливою групою, які роблять освітні ресурси більш доступними та придатними для використання різними категоріями користувачів.

Ці технології не лише допомагають вчителям ефективніше взаємодіяти з учнями, але й сприяють створенню більш доступного та інклюзивного середовища, де кожен учень може розвиватися відповідно до своїх індивідуальних можливостей. Це створює умови для надання ефективної підтримки та корекції навчання.

Завдяки швидкому розвитку технологій стало можливим створення та впровадження інноваційних інструментів, які значно полегшують процес навчання для усіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Серед таких технологій особливе місце відводиться екранним читачам (Screen Readers), програмам для людей з вадами зору, які читають текст що відображається на екрані комп'ютера або мобільного пристрою. Технологіям аудіального сприйняття, таким як аудіокниги та аудіо-версії навчальних матеріалів, що можуть бути корисними для учнів з дислексією або іншими розладами читання. Вони дозволяють таким учням отримувати доступ до навчального матеріалу за допомогою прослуховування замість читання. Системам розпізнавання мови дозволяють перетворювати звукові файли на текст, що може бути корисним для людей з порушеннями слуху або мовлення. Всі ці і інноваційні рішення забезпечують доступність навчального матеріалу для всіх. Давайте розглянемо деякі з них та їх роль в інклюзивній освіті. [5, с. 31]

Наприклад, програма JAWS (Job Access With Speech) – найпопулярніша в світі програма для зчитування інформації з екрана комп'ютера або будь-якого іншого електронного пристрою, допомагає дітям з порушеннями зору працювати з комп'ютером або іншими пристроями. Та навіть допомагає незрячим користувачам навчатися програмуванню.

Ще один приклад технологій на службі інклюзивного освітнього процесу, це платформа Learning Ally, що спеціалізується на створенні аудіокниг та інших аудіоматеріалів для учнів з особливими потребами, особливо для тих, у кого є розлади читання, такі

як дислексія. Платформа працює над створенням доступного інклюзивного навчального матеріалу, який допомагає дітям і молоді отримати доступ до освіти та розвитку мовленнєвих навичок.

Слід згадати і про онлайн платформу Bookshare, яка також спеціалізується на наданні доступу до аудіоматеріалів для людей з різними видами обмежень у читанні та доступу до письмового контенту. Платформа допомагає полегшити процес навчання для дітей з особливими потребами: дислексією, афазією та іншими розладами читання.

Технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступності освітнього процесу для учнів з різними видами обмежень. Відповідні програми та пристрої роблять навчання більш доступним, надаючи текстові або звукові версії матеріалів, а також можливість участі в навчанні для тих, хто має особливі потреби, через спеціалізовані засоби взаємодії.

Імерсивні технології, такі як віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR), мають великий потенціал у підтримці інклюзивної освіти. Вони надають унікальні можливості для створення доступного навчального середовища для учнів з різними потребами.

Технології (VR/AR) дозволяють створювати віртуальні світи, у яких учні можуть взаємодіяти та експериментувати з концептуальними моделями та поняттями та доповнювати реальний світ віртуальними об'єктами, що дозволяє учням бачити та взаємодіяти з абстрактними поняттями в конкретному контексті.

На сьогоднішній день існують різноманітні платформи та портали, які спеціалізуються на використанні віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) в навчальних цілях. Ось декілька прикладів таких порталів:

BookVAR — це освітня платформа, яка поєднує в собі віртуальну та доповнену реальність для навчання з різних предметів. Вона надає можливість учням візуалізувати та експериментувати з фізичними явищами та процесами, що допомагає краще зрозуміти складні концепції. Доступна до використання на смартфонах, що робить її доступною. [3, с. 90]

Використання віртуальної та доповненої реальності на платформі Book VAR дозволяє створити багатоцільове інтерактивне навчальне середовище, бути корисними

для учнів з особливими психологічними потребами, такими як діти з аутизмом, та учні з руховими обмеженнями. Це може забезпечити їм можливість активно брати участь у навчальному процесі та дослідженнях.

AR Book – освітня платформа доповненої реальності, яка дозволяє створювати інтерактивні додатки та віртуальні об'єкти, які збагачують досвід читання книг. Вона використовує камери мобільних пристроїв, таких як смартфони або планшети, для «оживлення» сторінок книг та відображення додаткового контенту, такого як аудіо, відео, 3D-моделі та інше.

AR Book використовує доповнену реальність, що дозволяє візуалізувати навчальний матеріал. Це особливо корисно для учнів з когнітивними обмеженнями, оскільки візуальна підтримка може полегшити їхнє розуміння та засвоєння інформації. Також використання даної платформи стимулює до активної участі у навчальному процесі учнів з руховими обмеженнями.

Ці платформи надають вчителям та учням доступ до різноманітних інтерактивних імерсивних вправ, які можуть покращити процес навчання та забезпечити більш інклюзивне середовище для усіх учасників навчального процесу.

Подальше впровадження інтерактивних технологій у процес інклюзивного навчання відкриває безмежні перспективи для поліпшення якості та доступності освіти. Завдяки постійному розвитку технологій, ми можемо очікувати збільшення ролі інтерактивних інструментів, розширення доступу до навчального контенту в різних форматах (відео, аудіо, текст), зростання можливостей індивідуалізації навчання для кожного учня.

Технології можуть стати сильним інструментом для збору та аналізу даних про навчальний процес, дозволяючи вчителям забезпечити більш індивідуалізовану та цільову підтримку кожному учню. Розширення можливостей використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR), створення інтерактивних та імерсивних навчальних середовищ, можуть бути особливо корисними для учнів з різними видами особливих потреб.

Інклюзивна освіта, за допомогою впровадження інтерактивних технологій, може стати більш доступною та ефективною,

забезпечуючи всім учням рівні можливості для навчання та розвитку. Важливо продовжувати досліджувати та впроваджувати нові технології з урахуванням потреб учнів та розвивати інклюзивну освіту як невід'ємну частину сучасного освітнього процесу.

Впровадження інтерактивних технологій в інклюзивну освіту в Україні триває, але супроводжується певними викликами та об'єктивними проблемами:

недостатня технічна база у багатьох школах та закладах освіти,

недостатня кваліфікація педагогічних кадрів щодо використання сучасних технологій та фінансові обмеження.

Необхідно інвестувати у розвиток інфраструктури та надавати педагогам доступ до необхідних навчальних ресурсів та підготовки. [1, с. 232]

Досягнення цілей інклюзивної освіти в Україні потребує інвестицій в розвиток освітньої галузі, цим самим забезпечивши педагогічний персонал доступом до необхідних навчальних ресурсів та професійної підготовки.

Впровадження сучасних технологій має потенціал змінити парадигму інклюзивної освіти в Україні, забезпечивши більше можливостей для розвитку кожного учня, незалежно від його індивідуальних потреб.

Важливо пам'ятати, що успіх інклюзивної освіти залежить не лише від технологій, але і від педагогічного підходу, навчальних програм та уваги з боку держави.

Технології служать інструментом, але справжній успіх досягається завдяки нашому бажанню працювати разом на користь інклюзивного освітнього середовища.

Отже, інклюзивна освіта, підкріплена технологіями, відкриває нові можливості та просуває ідею справедливості та рівності в освіті. Ця сфера залишається важливим викликом для сучасного суспільства, а її розвиток вимагає спільних зусиль всіх зацікавлених сторін. [2, с. 204]

Список використаних джерел

1. Інклюзивна освіта: теорія і практика: навч. посібник / За ред. Н.В. Гончарової, Т.В. Чекаліної. – К.: Видавничий дім «Слово», 2018. – 320 с.

2. Інклюзивна освіта: теорія і практика / За ред. С.Д. Максименка. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2015. – 280 с.

3. Коваленко О.М. Інклюзивна освіта: теорія та практика. – Київ: Видавництво «Академія», 2022. – 192 с.
4. Ситник П.В. Інформаційно-комунікаційні технології в інклюзивній освіті: теорія і практика. – Київ: Видавництво «Педагогічна думка», 2020. – 204 с.
5. Максименко С.Д. Інклюзивна освіта в Україні: досягнення та виклики // Інклюзивна освіта: теорія і практика. – 2015. – С. 23–41.
6. Гончарова Н.В. Інклюзивна освіта як педагогічна парадигма // Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. – 2016. – Вип. 54. – С. 62–68.
7. Гончаренко С.В. Використання ІКТ у навчанні дітей з особливими потребами. // Науковий вісник Національного університету «Києво-Могилянська академія». – 2023. – Вип. 23, – С. 125–132.
8. Петренко Т.В. Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи розвитку. // Педагогіка і психологія – (2023). – Вип. 1, – С. 45–52.
9. Методичні рекомендації з організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: [посібник] / [уклад. Г.В. Лисенко та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2017. – 104 с.

STEM–ПІДХІД У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

*Світлана Спогарик,
завідувач відділу методичного,
Горбачук Тетяна,
керівник гуртка
Волинського обласного еколого-натуралістичного центру
Волинської обласної ради*

Все частіше звучить переконлива думка: позашкільна освіта – унікальна система роботи з дітьми в позаурочний час. Вона має чудові пізнавальні, просвітницькі, творчі можливості.

Гурткова робота – це поле для творчості та розвитку. А творчість гуртківців завжди відкриває щось нове та неординарне у звичних речах. У позашкільній освіті STEM крокує в ногу з часом та розвивається, відкриваючи нові можливості.

У Волинському обласному еколого-натуралістичному центрі Волинської обласної ради чимало педагогів впроваджують STEM-освіту. Їхній досвід вивчається та популяризується. Одним із таких є досвід Тетяни Горбачук, керівника гуртка «Горщечкові рослини».

Сучасні діти роблять тільки те, що їм найбільше подобається, що викликає у них цікавість. Від того, на скільки вдало керівник гуртка організує освітній процес, які слова добере для спілкування, залежатиме, чи буде навчання дитини комфортним та успішним, чи будуть учні відвідувати гурток з цікавістю.

Саме тому у перші тижні роботи з набраною групою, педагог намагається провести якомога більше різноманітних справ: екскурсій, прогулянок, розваг, диспутів. Це допомагає сформувати дитячий колектив і спланувати навчальну та виховну роботу гуртка, враховуючи потреби вихованців.

На заняття приходять діти різних вікових категорій, тому перш за все необхідно згуртувати дитячий колектив, створити в ньому позитивний морально-психологічний мікроклімат, сприяти адаптації кожної дитини в новому колективі.

Тому заняття керівник гуртка організовує так, щоб дітям було цікаво. Практикує проведення їх у ігровій формі, організовує фізкультхвилинки, спортивні розминки, вікторини, конкурси, екскурсії та виставки.

При проведенні гурткової роботи основними недоліками є сухість, монотонність, формалізм. Щоб подолати ці недоліки педагог завжди шукає шляхи, щоб викликати у дітей живий інтерес до виконання завдання, «запалити» їх до творчої праці. Процес навчання дітей в гуртках має відбуватися на позитивному емоційному тлі, в психологічно комфортних, ситуативно-адекватних для дітей умовах.

Саме впровадження STEM-освіти на гуртках природничого циклу дасть дитині можливість розвинути свій інтелект у самостійній творчій діяльності, з урахуванням індивідуальних особливостей і нахилів. На думку керівника гуртків, це процес створення ними оригінальних виробів, у ході роботи над якими діти самостійно застосовують засвоєні знання, уміння, навички, де здійснюється перенесення, комбінування відомих способів діяльності або створення нового для дитини підходу до виконання завдання.

На заняттях гуртка «Горщечкові рослини» пані Тетяна навчає дітей, використовуючи STEM, виготовляти все про, що йдеться мова на занятті, адже основне завдання не тільки вивчити, а зробити. Тому діти виготовляють: вироби, композиції, букети, буклети, листівки, Лепбуки, годівнички, шпаківні.

Велику увагу приділяє дослідницьким методам навчання.

На сьогоднішній день досить важливим елементом у вивченні природничих наук є формування екологічної свідомості учнів. Саме за допомогою гурткової роботи можна показати

вихованцям негативні наслідки від забруднення навколишнього середовища та пошуку методів його покращення. На заняттях гуртка з вихованцями склали Лепбуки: «Екологічні проблеми сьогодення», «Правильне сортування сміття», «Еко-пакети».

Для того, щоб переконатися у твердженні, що еко-пакети досить швидко розкладаються проводили дослідження: «Період розкладання еко-пакетів в домашніх умовах».

Мета: Дослідити період розкладання еко-пакетів в домашніх умовах.

Обладнання та матеріали: пластикові відра, еко-пакети різних виробників, ґрунт.

Спостереження. Процес розкладання, компостування.

Термін проведення: 6 місяців.

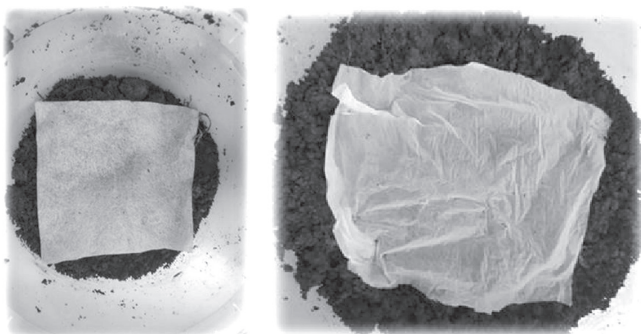
ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДУ

Для закладання досліду взяли 3 пакети різних виробників:

1. Біорозкладний пакет-майка вироблений з компостної сировини;
2. Пакет з кукурудзяного крохмалю;
3. Пакет – майка для овочів і фруктів з есо-friendly матеріалу спанбонд.

3 пакетів вирізали невеличкі шматочки. Для того, щоб наблизити умови до природних — взяли три пластикових відра ємністю 10 літрів. Відра наповнили ґрунтом, який містив в собі: листки, траву і звичайно черв'яки. У відра засипали шар ґрунту та положили відібрані матеріали для дослідження.

Шматочки з еко-пакетів прикрили верхнім шаром ґрунту та добре зволожили водою. Відра для досліду поставили на підвіконник, щоб прогрівалися на сонці, регулярно поливали, та слідкували за зволоженням ґрунту.

На етикетках було вказано, що пакети мають розкластися через 45–90 днів, ми тримали в ґрунті 5 місяців – 152 дні, та почали акуратно діставати – знімаючи верхній шар ґрунту.

Діставши з ґрунту дослідний шматочок біорозкладного пакету – майки побачили, що він почав розкладатися, змінив форму, та з'явилися невеликі прорізи. За візуальною оцінкою період розкладання через 152 днів становив 25%.

Біорозкладний пакет – майка

Шматочок пакету з кукурудзяного крохмалю повністю змінив форму, почав розкладатися на дрібніші частинки які не можна було навіть взяти руками, форма, колір та товщина змінилася. За візуальною оцінкою період розкладання становив 80%.

Пакет — майка для овочів і фруктів, зовсім не почав розкладатися, не змінив ні форми,

ні забарвлення. Пакет як і раніше міцний і гарного зеленого кольору. Хоча на етикетці вказано, що розкладається через 90 днів.

Пакет для овочів і фруктів

Під час проведення дослідів свої спостереження та отримані результати діти можуть записувати у щоденники спостережень:

Щоденник спостережень

Дослід _____

Відповідальні учні _____

Керівник _____

№	Зміст спостереження	Дата спостереження		
		№1	№2	№3
1	Підготовка до дослідів			
2	Закладання дослідів			
3	Полив			
4	Полив			
5	Завершення дослідів			
6	Результати дослідів			

Тема: Смаколики для синичок

Зима – найскладніший період у житті птахів. Не так холод, як голод дошкуляє тим, що залишились зимувати разом з нами. Тому важливою умовою збереження птахів є підгодівля у несприятливий час, оскільки голод – одна з причин загибелі птахів. На гуртку «Горщечкові рослини» у День Синички, 12 листопада, вихованці виготовляли смаколики для птахів – печиво з суміші круп для синочок. Оригінальні вони тому, що виготовлені із зернової суміші. На відміну від стаціонарних конструкцій, вони легко кріпляться до гілок, а виготовити їх можуть діти різного віку.

Рецепт «печива» досить простий: до 2 склянок зернової суміші (насіння соняшника,

льону, гарбуза, проса, пшениці, крихти білого хліба, очищені горіхи) додаємо півсклянки борошна та півсклянки води і ретельно перемішуємо до отримання однорідної, липкої каші. Заповнюємо мішанкою формочки, добре їх втрамбуємо. Важливо, щоб товщина «печива» не перевищувала 1 см. Тепер у заготовках потрібно зробити отвори – вони не повинні бути дуже широкими і дуже близько до краю. Аби печиво тримало форму, його необхідно підсушити.

На підсушене печиво потрібно прив'язати ниточки, щоб можна було б підвісити його на гілочку.

На заняттях гуртка «Горщечкові рослини» виготовили близько 50 штук різного печива, та заготовили близько 5 кг корму для птахів.

Отже, позашкільний заклад є тією лабораторією, де навчають і виховують творчу особистість, розвивають можливості кожної дитини, допомагають їй вдосконалювати власні здібності, забезпечують високий науково-практичний потенціал. Заклади позашкільної освіти можуть бути зв'язуючою ланкою між закладами дошкільної, загальної, професійної та вищої освіти і віднесені до формального рівня реалізації STEM в Україні [2,3].

STEAM-освіта здатна стати тим фактором, що значно підвищить якість позашкільної освіти в аспекті підготовки майбутніх фахівців, а навчання – від практики до теорії: робити своїми руками, бачити результати роботи, вдосконалювати свої ідеї, будь які уміння і навички – все це є у позашкільних закладах освіти і все це має реалізувати STEAM-освіту [1].

Список використаної літератури

1. Крутій К. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення // Дошкільне виховання. – 2016. – №1. – С. 3–7.
2. Проект концепції STEM-освіти в Україні. Сучасна школа – інтелектуальна сила суспільства [Електронний ресурс].
3. STEM-освіта: готувати до інновацій Д. Шулікін. «Освіта України». Офіційне видання Міністерства освіти і науки України. – 2015 рік. – № 26.